

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2021

Kristina Krátká

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Současná podoba hnutí Tálibán a jeho
ideologické zázemí**

Bakalářská práce

Autor: Kristina Krátká

Vedoucí práce: Mgr. Jan Charvát, M.A., Ph.D.

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 26.července 2021

Kristina Krátká

Bibliografický záznam

Krátká, Kristina. *Současná podoba hnutí Tálibán a jeho ideologické zázemí*. Praha, 2021. 63 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Politologie. Katedra Politologie. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jan Charvát, M.A., Ph.D.

Rozsah práce: 109 766 znaků (včetně mezer)

Anotace

Bakalářská práce „Současná podoba hnutí Tálibán a jeho ideologické zázemí“ se zabývá vznikem a vývojem hnutí Tálibán v rámci afghánské historie až do současnosti a také jeho ideologickým zázemím. První 3 kapitoly se zabývají zkoumanými ideologickými směry, do kterých by mohl být Tálibán zařazen. Další kapitola poté rozebírá stát Afghánistán, jeho historii, od prvních zmínek po současnost a z nich vyplývající skutečnosti podporující vznik takovýchto islámských hnutí, a rovněž jeho složení obyvatelstva. Poslední kapitola poté rozebírá samotné hnutí Tálibán, jeho vznik a vývoj po invazi Sovětského svazu do Afganistanu, vládu v Afghánistánu v období od roku 1996 do roku 2001 a následné svržení spojené s operací Trvalá svoboda a invazí vojsk USA a NATO. Dále i jejich přeskupení po pádu, vývoj do současnosti a jejich ideologii.

Annotation

The bachelor's thesis „Contemporary Taliban movement and its ideological background“ deals with the origin and development of the Taliban movement in the context of Afghan history to the present, as well as its ideological background. The first 3 chapters deal with selected ideologies in which the Taliban could be included. The next chapter then analyses the state of Afghanistan, its history from the first mentions to the present time, which reveals the facts supporting the emergence of such Islamic movements, and also its composition of the population. The last chapter then discusses the Taliban movement itself, its origin and development after the Soviet invasion to Afghanistan, the government in Afghanistan from 1996 to 2001 and the subsequent overthrow associated with Operation Enduring Freedom and the invasion of US and NATO troops. Furthermore, their regrouping after the fall, development to the present and their ideology.

Klíčová slova

Fundamentalismus, Wahhábismus, Džihádismus, džihád, Tálibán, Afghánistán

Keywords

Fundamentalism, Wahhabism, Jihadism, Jihad, Taliban, Afghanistan

Title

Contemporary Taliban movement and its ideological background

Poděkování

Chtěla bych poděkovat za trpělivé vedení práce, čas, ochotu a cenné rady, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Poděkování také patří mé rodině a blízkým, kteří mi byli během této práce oporou.

Obsah

Úvod.....	3
1 (Islámský) Fundamentalismus	5
1.1 Definice islámského fundamentalismu	5
1.2 Fundamentalismus a Korán.....	8
2 Wahhábismus.....	9
2.1 Historie Wahhábismu.....	9
2.2 Muhammad Ibn Abd al-Wahhab.....	11
2.3 Wahhabismus a Salafismus (Salafija).....	12
3 Džihádismus.....	14
3.1 Slovo džihádismus	14
3.2 Džihád a Korán	14
3.3 Výklad slova džihád.....	15
3.4 Moderní džihádismus	16
4 Afghánistán.....	18
4.1 Dějiny Afghánistánu	19
4.1.1 Prvopočátky	19
4.1.2 7. - 18. století	20
4.1.3 19. století.....	21
4.1.4 20. století.....	22
4.1.5 21. století.....	26
4.2 Obyvatelstvo Afghánistánu.....	30
4.3 Drogová velmoc	30
5 Islámský terorismus	33
5.1 Tálibán a terorismus	33
6 Tálibán	34
6.1 Vznik a vývoj	35

6.2	Vláda a pád.....	36
6.3	Po pádu.....	41
6.4	Opium jako zdroj financí	46
6.5	Propaganda.....	47
6.6	Ideologie.....	48
6.6.1	Tálibán a Al-Káida.....	50
	Závěr	52
	Bibliografie	54
	Seznam obrázků	60

Úvod

Radikalismus je v dnešní době stále současný a častý téma, zvláště pokud jde o blízký a střední Východ a o muslimské (islámské) teroristické skupiny a hnutí jako je Tálibán, ISIS nebo Al-Káida. Ale i přesto, že lidé mají tendenci vnímat islámský terorismus, jako jednu homogenní skupinu, bývají mezi jednotlivými hnutími a teroristickými skupinami značné rozdíly. Často se stává, že jednotlivé skupiny stojí proti sobě, nenávidí se a jejich ideologické zázemí se může lišit. Tálibán patří mezi nejstarší a velice specifické hnutí, někdy také definované jako teroristická skupina (označení za teroristickou skupinu je však sporné), které je zakořeněné v Afghánském politickém systému. Tálibán operuje dodnes, poměrně nepřetržitě avšak ne vždy v historii viditelně. Zatím se nikomu Tálibán nepodařilo úplně zničit.

V bakalářské práci se věnuji nutí Tálibán, jeho současné podobě, vývoji a ideologii. Cílem předpokládané práce je popsat hnutí Tálibán od jeho vzniku až po současnost, jeho nedílnou součást v Afghánské historii i historické události, které k jeho vzniku vedly. V neposlední řadě práce řeší ideologické zázemí Tálibánu, to, zda se blíží spíše k džihádismu, stejně jako například teroristická organizace Islámský stát, anebo jsou členové tohoto hnutí pouze zastánci ultra ortodoxního islámu, podobně jako v případě wahhábismu, a jestli z něj vychází nebo se od obojího liší a vyvíjí se svým vlastním směrem.

Bakalářská práce bude psána jako jednopřípadová studie, jako analýza současné podoby, vývoje a ideologického zázemí hnutí Tálibán, za využití historických i současných pramenů. V práci bude využita analýza literatury, odborných textů a snaha využít oficiální prameny pocházející přímo z Tálibánu, ale vzhledem k tomu, jak je Tálibán nastaven, moc nepublikují a pokud ano, tak většinou v arabském jazyce.

Práce hledá odpověď na výzkumnou otázku: Jaké je ideologické zázemí Tálibánu? Je džihádismus zakořeněný v Tálibánu stejně jako například v ISIS nebo Al-Káidě nebo jde o zastánce ortodoxního islámu, například wahhábismu? Práce bude zkoumat chování Tálibánu a jejich přístup k terorismu, tradicím a dalším aspektům, aby bylo možné na tuto otázku odpovědět.

Práce vychází ze zdrojů v českém a anglickém jazyce, nejvíce poté z tištěných a elektronických knih, dále také článků a periodik z ověřených zdrojů. Z českých autorů jsou nejvíce využívána díla Luboše Kropáčka, Miloše Mendela a Jana Marka, kteří se zaměřují na blízký a střední Východ. Ze zahraničních poté díla od pákistánského autora Ahmeda Rashida nebo dvojice autorů Robert Crews a Amin Tarzi.

1 (Islámský) Fundamentalismus

Poprvé byl termín fundamentalismus použit začátkem 20. století ve Spojených státech amerických mezi americkými protestanty, kteří odmítali vše moderní a věřili neomylnost a doslovnou pravdivost Bible. Fundamentalismus tak je často spojován právě s náboženstvím. Mezi typické znaky náboženského fundamentalismu patří odmítání rozdílů mezi politikou a náboženstvím. Náboženský fundamentalismus můžeme nalézt ve všech velkých světových náboženstvích – v křesťanství, islámu, judaismu, hinduismu, buddhismu i sikhismu. V různých částech světa se často vyznačuje různými i protichůdnými ideologickými rysy. Heywood označuje fundamentalismus jako „styl myšlení, kdy určité principy se považují za zcela zásadní „pravdy“, jejichž autorita je bez ohledu na jejich obsah nezpochybnitelná a nade vše povýšená“. I přestože je v dnešní době termín používán hanlivě, ne vždy tomu tak musí být, může znamenat např. zásadovost. (Heywood, 2008)

Termín islámský fundamentalismus poprvé použil v roce 1964 ve své disertaci – *Materiály ke studiu soudobého arabského myšlení: Egypt*, egyptský sociolog Anouar Abdel-Malek. V práci termínem islámský fundamentalismus nahradil termíny jako „tradicionalismus“, „islámský nacionalismus“ nebo „obnova“. Islám v době vydání nebyl viděn jako hrozba, a tak termín nebyl viděn negativně. Pohled se však změnil v 70. a 80. letech, se vzestupem významu islámu na politické úrovni, jak místní, regionální, tak i světové. Události těchto let pojem islámský fundamentalismus přeměnily v západním světě na reálnou hrozbu. Všechny atentáty, únosy a teroristické činy mezi Izraelem a Palestinou, občanské války v Libanonu a další události na Blízkém Východě pocit hrozby dále umocňovaly. (Kropáček, 1996)

1.1 Definice islámského fundamentalismu

V odborné literatuře byl islámský fundamentalismus definován s různým zabarvením a v různé šíři několikrát. V českém prostředí byl poprvé definován v roce 1969 Karlem Petráčkem v jeho knize *Islám a obraty času* – „Islámský fundamentalismus představuje v podstatě návrat ke zdrojům vlastní islámské víry, ke zdrojům očištěným od deformací a novot, které - podle názoru představitelů tohoto proudu – jsou výsledkem staletí úpadku islámu, což ve skutečnosti znamená odvržení největšího úseku arabských

dějin a návrat k té době, kdy se islám ještě vytvářel, k době Proroka Muhammada a jeho nejbližších stoupenců a nástupců.“ „Cílem je pak nastolení velikosti dob minulých, nikoli však za použití současných daností a skutečností, ale upravením historických skutečností pro nevyhnutelné potřeby nové doby, současnosti.“ (Petráček, 1969) Tato definice vychází z Abdel-Malekova vymezení. V 90. letech podal další definici pojmu Miloš Mendel v díle *Islámská výzva*, z dějin a současnosti politického islámu. Mendel zde chápal fundamentalismus jako „mnohotvárný ideologický a politický trend ve společnostech islámských zemí, jehož nejniternějším rysem je propojit klasickou islámskou politickou teorií a její soudobé interpretace s víceméně spontánně vyjádřenou tendencí k opoziční politické činnosti a „nekonformnímu“ způsobu chování. Fundamentalismus je nesourodý a vnitřně bohatě strukturovaný projev života části společnosti v dnešním islámském světě. Jde o široce procitovanou touhu po návratu k mravně ryzím a osvědčeným „fundamentům“ při použití různých podob politické činnosti a celkového „okázale islámského“ společenského chování.““ (Mendel, 1994) Kropáček v knize *Islámský fundamentalismus* o něm píše „fundamentalismus se zakládá na strohém přesvědčení o majetnictví pravdy. Vyznačuje se neústupností, nesnášenlivostí a tvrdostí srdce. Z Koránu si účelově vybírá jen některá témata a symboly. Od morálně-právních úvah, zaměřených silně kriticky zvláště proti západním kulturním vlivům, přechází k tvrdému jednání proti jinak smýšlejícím. Kolísá mezi skutečnou religiozitou a radikálními kulturními projevy a tendencí ke zpolitizování. V jeho ideologickém poli se formuje užší proud politického islámu, islamismu s celospolečenskými cíli ustavení totalitního islámského řádu.“ (Kropáček, 1996)

Islámský fundamentalismus je založen na myšlence, že většina společnosti, včetně té muslimské je ve stavu nevědomosti (jahiliyya – hanlivé slovo pro nevědomosti, ignoranci), podobné té, jaká panovala před příchodem proroka Mohameda. Pouze malá část pravých muslimů rozeznává zkorumpovaný stav muslimských záležitostí a vhodné prostředky k jeho nápravě. Jejich hlavním posláním je tak psychicky, popřípadě i fyzicky dostat společnost z tohoto stavu a vštěpit tak svému okolí skutečné islámské hodnoty. Fundamentalisté se často necítí být vázání žádnou právní vědou, cítí se být oprávněni zákony dedukovat dle vlastního čtení Koránu a sunny. Jejich výklad je tak často velice doslovný a konzervativní. (Hashmi, 2004)

Fundamentalismus je nutné odlišit od tradičního islámu. Fundamentalismus si zakládá na návratu ke Koránu a obviňují další vývoj ze stagnace a úpadku muslimského

světa. Odmítají sufismus a rituální religiozitu mystických bratrstev (taríq). Odmítají také středověkou syntézu v jejím celku, kdežto tradicionalismus ji přijímá. Fundamentalisté nechtějí žít starým způsobem, chtějí pouze řešit současné problémy očistěnými principy. Tradicionalismus je udržován převážně ve venkovském prostředí, jako autoritu vidí duchovní (ulamá) nebo súfijského šejcha (marabut, pír). (Kropáček, 1996)

Pojem islámský fundamentalismus je přijímán jak v odborné, tak obecné řeči, i přestože je velice kontroverzní. Pojem je používán bez rozdílu k popisu všech islámských aktivistů, ať už jsou radikály nebo umírněnými a je obecně nabitý pejorativními významy, jako je obskurantismus, dogmatismus, sexismus a násilí. Ale bohužel nedošlo k nalezení lepšího významu. Islámský fundamentalismus se v dnešní době vyskytuje ve většině muslimských zemí i v zemích s muslimskými menšinami. Ačkoliv se nejedná o monolitické hnutí, jednotlivé skupiny sdílejí společné rysy v ideologii a organizaci. Podobnosti mají právě proto, že většina z nich částečně vychází z Muslimského bratrstva nebo Islámské strany (Jamaat-e Islami). Obě skupiny se objevily během 30. a 40. let jako reakce na problémy, jimž muslimové čelí v době britského imperialismu, a na vnímaný konformismus sekulárních nebo modernistických muslimských elit vůči evropským myšlenkám a institucím. Islámský fundamentalismus dvacátého století je tedy v mnoha ohledech moderním fenoménem, produktem cizích i domorodých vlivů. (Hashmi, 2004)

V dnešním světě můžeme nalézt mnoho různých označení spojovaných právě s fundamentalismem, a to třeba integrismus nebo islamismus. Pojem islamismus v Česku může být zavádějící, jelikož za islamistu považujeme člověka, který je odborník zabývající se studiem islámu a islamistiky. Významově jinak je islamismus spojován s islámskými radikály a může být chápán především jako „politický islám“. (Kropáček, 1996) Jedním z nejviditelnějších elementů islámského fundamentalismu je v dnešní době džihádismus. (Ben-Dor, a další, 2004) K fundamentalismu můžeme také řadit například wahhábismus, deobandí nebo salafíju. (Allen, 2006)

Rozdíly mezi šíitským a sunnitským fundamentalismem, jsou minimální. Kromě většího důrazu na milenialismus, který vyplývá z šíitských očekávání návratu skrytého imáma, většího důrazu na mučednictví a teorii přímé vlády šíitských náboženských učenců, jsou ve většině ostatních ideologických a organizačních aspektů těžko odlišitelní a vzájemně se ovlivňují. Vzájemné vlivy jsou viditelné například při nárůstu sebevražedných útoků sunnitských skupin, taktice propagované šíitským Hizballáhem v Libanonu. (Hashmi, 2004)

1.2 Fundamentalismus a Korán

Islám téměř neklade hranice mezi náboženskými a sociálními hodnotami. Islámské zákony pokrývají nejen rituály, ale prakticky všechny aspekty života, včetně toho pozemského. Čtyři hlavní zdroje islámského práva v sestupném pořadí podle důležitosti jsou Korán jako nejdůležitější zdroj, Sunna nebo život Proroka jako druhý nejdůležitější, shoda islámských učených na islámském právu (Ijma) a analogické uvažování aplikované na dedukci Koránu a Sunny (Qiyas), jsou zbylé dva. Korán, jako nejvyšší zdroj božských islámských sankcí, je považován za nedotčený. Až na několik výjimek Korán udává základní principy, aniž by se dotýkal vedlejších zákonů. V současném islámském fundamentalismu je veškerý důraz kladen na rituálnost zbavenou svého teoretického doktrinálního kontextu. Korán se tedy čte úplně v centru pozornosti s jeho praktickými příkazy, z nichž většina byla koncipována jako reakce na konkrétní události, které se v daném konkrétním okamžiku odehrávají v islámském řádu. Fundamentalismus se dostal tam kde nyní je využíváním silných symbolů spojovaných s tradičními náboženskými pojmy – takfír, džihád, hidžra, džahília, hakmíja – vykládané v novém ahistorickém a ideologickém kontextu, vytvářející tak mocné politické nástroje. (Zaidi, 2008)

2 Wahhábismus

Wahhábismus je fundamentalistická forma sunitského islámu praktikovaná v Saudské Arábii a v Kataru, v Kataru je však její mnohem volnějši/ tolerantnější forma než v Saudské Arábii. Slovo „Wahhabi“ je odvozeno od jména muslimského učence Muhammada Ibn Abd al-Wahhaba. Dnes je termín „wahhábismus“ široce používán i mimo Arabský poloostrov jako označení sunitského islámského hnutí, které se snaží očistit islám od všech inovací nebo postupů, které se odchyľují od učení proroka Mohameda a jeho společníků ze 7. století. (Blanchard, 2008)

Wahhábismus zdůrazňuje především Boží jednotu, odmítá princip přimlavy svatých a také všechny. Kdo nedodrží přísná pravidla čistého Islámu, odmítají modernitu a všechny inovace, všechny cizí interpretace islámu, jako jediné zdroje uznávají Korán a sunnu. Odsuzují například hudbu, tabák, alkohol a další. (Ungureanu, 2011)

Za zakladatele wahhábistického hnutí je považován Muhammad Ibn Abd al-Wahhab, který žil mezi lety 1703–1792. Jeho otec i děd byli soudci hanbalovské školy¹, díky čemuž Ibn vyrůstal pod jejím vlivem. Stejně jako jeho předci vystudoval právnickou školu, aby se posléze mohl stát jedním ze soudců. Po zkušenostech z reálného světa však nabył kritického postoje k islámu (šitískému i sunitskému), dle jeho názoru došlo k odcizení a pokřivení všech Bohem daných hodnot v Koránu. S Abd al – Wahhabem učením je také spojováno zrušení tradice konzumace domácího datlového alkoholu ve střední Arábii, do té doby se v této oblasti požíval jako vzdor proti oficiálnímu zákazu, který vycházel ze šarí². (Mendel, 2016)

2.1 Historie Wahhábismu

Reálné kořeny wahhábismu jdou však ještě dál do historie do 13. století k Ahmedu Ibnu Tajmíjovi, učenci hanbalovské školy. Hanbalovská škola, kterou založil Ahmad Ibn Hanbal v 9. století, je jednou ze 4 hlavních právních škol v Sunitské tradici. Byla

¹ více v kapitole 2.1

² šarí'a (= arabsky „cesta k prameni“) je termín pro islámské právo. Představuje soubor nařízení zjevených Alláhem obsažených v Koránu, právních tradicích, hadísech (postoje a výroky Proroka Mohameda atd.) a právní vědě (fikhu). Upravuje všechny podstatné součásti a problémy života – rodinné právo, trestní právo, sexualitu a sociální záležitosti nebo také obchod a politiku. (Čejka, 2007)

založena jako poslední a patří mezi nejstriktnější a nejméně populární školu. Všechny 4 největší právní školy (Hanífovská, Šáfiovská, Málíkovská a Hanbalovská) se řídí šarí'aou, Bohem nařízenými zákony upravující lidské (muslimské) chování a jednání. Případný problém nebo pochybení správné víry je poté řešeno pomocí taqlidu, tj. rozřešení problému experty na islámské právo (učenými a spravedlivými muži) z jedné ze 4 právních škol podle předchozího precedentu. Správný výklad islámského práva šarí'a je tedy závislý na interpretaci těchto 4 škol, což vylučuje možnost itdžihádu – nezávislé interpretaci šaríi, pokud daná osoba není mudžtahid, osoba učená a kompetentní k itdžihádu. (Allen, 2006)

Ibn Tajmíja byl učenec Hanbalovské školy, žil na území dnešní Sýrie v období nájezdu Mongolů. V důsledku Mongolské invaze se však prohlásil mudžtahidem a snažil se předělat islámské zákony. Stal se známý díky svým doslovným interpretacím Koránu a odporu k inovacím. Nejznámější se však stal díky svým interpretacím džihádu, které se poté staly součástí nových islámských hnutí, například Wahhábismu nebo i Muslimského bratrstva³. (Mendel, 2016)

Džihád podle Tajmíjovi interpretace je nikdy nekončící boj proti všem, kteří stojí v cestě za islámským osudem. Toto se vztahovalo i na Mongolské nájedníky, které prohlásil za nevěrce a všechny pravé muslimy povolával do boje proti nim. Džihád prohlásil za nejušlechtilejší skutek, jaký může muslim vykonat. „Džihád proti bezvěrcům je nejušlechtilejší skutek ze všech a ten nejdůležitější pro lidstvo. Džihád dokazuje všechny způsoby uctívání, vnitřní i vnější. Nejvíce však dokazuje oddání a lásku k Bohu. Protože cílem je, aby náboženství bylo zcela Alláhovo a slovo Alláha je nejvyšší, proto podle všech muslimů musí být bojováno proti těm, kteří stojí v cestě jeho cíli.“⁴ (Allen, 2006)

³ Muslimské bratrstvo je islámská organizace, která vznikla koncem 20. let 20. století v Egyptě. Aktivita Bratrstva byly na začátku pokojné (provozovali mládežnické kluby, nemocnice sirotčince atd.) v průběhu 20. století se ale organizace zradikalizovala. (Čejka, 2007) Některé státy Muslimské bratrstvo považují za teroristickou organizaci – patří mezi ně například Saudská Arábie nebo Spojené Arabské Emiráty, není však oficiálně celosvětově za teroristickou organizaci označeno.

⁴ v angličtině: „Jihad against disbelievers is the most noble of actions and moreover it is the most important action for the sake of mankind... Jihad implies all kinds of worship, both in its inner and outer forms. More than any other act jihad implies love and devotion for God. Since its aim is that the religion is Allah's entirely and Allah's word is uppermost, therefore according to all Muslims those who standing the way of this aim must be fought.“

Klasifikoval nepřátele Islámu do 4 skupin:

1. nevěřící, jako například křesťané – s těmi je možné uzavřít mír a sdílet jídlo, muslimové si mohou vzít za ženu křesťanku a jejich životy mohou být ušetřeny od vězení
2. muslimové, kteří se navrátili k tradicím nevěřících – s nimi není možné uzavřít mír a je nutné s nimi bojovat, pokud odmítnou navrátit se k víře
3. ti, kteří se prohlašují za muslimy, ale neprávě dodržují islámské tradice – ti mohou být bez smilování zabiti
4. ti, kteří odmítli Islám, ale stále tvrdí, že k němu patří – tato skupina si nezaslouží žádné smilování, za jakýchkoliv podmínek

Tajmíjova doslovná a netolerantní ideologie byla během jeho života velice odsuzována. Měl problémy s náboženskými autoritami a byl několikrát odsouzen. Jeho ideologie si nenašla cestu k Sunnitské víře. (Allen, 2006) Ale posloužila jako inspirace nejen pro wahhábismus, ale i salafiju nebo džihádismus. (Phares, 2005)

2.2 Muhammad Ibn Abd al-Wahhab

Muhammad Ibn Abd al-Wahhab se při zakládání hnutí inspiroval právě Ibhem Tajmíjou a Hanbalovskou školou. Jeho snahou bylo navrácení se zpět „čistému“ praktikování islámu, k uctívání pouze jednoho boha, znovuoživení islámu a zbavení se všech inovací. Wahhábismus považoval za jediný správný směr islámu, věřící v jinou formu islámu (šíité i sunnitě, kteří nenásledovali wahhábismus) nebo jiná náboženství byli zavržováni. (Allen, 2006)

Jeho nauka také zahrnovala kritiku dobových poměrů v rozumovém i každodenním pojetí Islámu – ignorance, pokrytectví, odpadlictví, bezvěrectví nebo novoty. Mezi nejvíce odsuzované projevy duchovního života patřilo kouření tabáku, konzumace alkoholu a kávy, prostituce, homosexualita, lichva, ozdobné náhrobky zesnulých, stavba hrobek světcům, provozování magie (tehdy se v některých arabských zemích nebo jejich částech věřilo v džiny, věštce nebo astrální kultury), lidového léčení, používání parfémů a henny, nošení vyzývavého oblečení, současný průběh pouti do Mekky nebo třeba nedodržování povinných pěti modliteb denně a půstu během Ramadánu. Odpor měl také vůči jiným školám, například vůči baserské sunnitské škole,

nebo vůči jednomu z největších středověkých islámských myslitelů Abú Hámida Muhammada al-Ghazzálího. Své názory sepsal do několika spisů – Čtyři traktáty, epištoly (Arbau rasá'il), Devět traktátů o jedinství Boha (Tisu rasá 'il fí't-tawhíd), Kniha o jedinství Boha (Kitáb at-tawhíd), Kniha odhalení pochybností o principu jedinství (Kitábu kašfi šubuhát fí't-tawhíd), některé se však nedochovaly v originální podobě a jsou přepsány dle ústní tradice, tudíž není jejich věrohodnost jistá. (Mendel, 2016)

Abd al-Wahhab a jeho následovníci věří, že mají náboženskou povinnost šířit výzvu (da'wa) k obnovení čistého monoteistického uctívání (tawhíd). Jako cíl mají napravit uctívání Boha, eliminovat modlářství a zajistit soulad s islámským právem a morálkou. Správné pochopení tawhídu bylo centrem mise al-Wahhaba a jeho následovníků. Kdokoliv, kdo jejich názor na tawhíd odmítal se stal jejich protivníkem (mohl být i muslim). Vše, co je a není povolené sepsal ve svých spisech. (Commins, 2006)

2.3 Wahhabismus a Salafismus (Salafíja)

Salafismus bývá často nesprávně interpretován jako synonymum wahhábismu, přes to, že je možné najít společné znaky, nejedná se o stejné pojmy. (Čejka, 2007) Je obtížné ho definovat, jelikož může zahrnovat mnoho různých proudů středověkého i současného islámu. Sami salafité však někdy označení salafismus odmítají. Za největšího ideologa považují Ibna Tajmíju. Ke společným jmenovatelům všech je to, že se hlásí k ideálu rané náboženské komunity – al-salaf – odkud vznikl i název. Tato náboženská komunita se podle salafitů řídila Koránem a Sunnou ve všech aspektech svého života a věří, že jejich myšlení je to jediné správné. Prorokovu Sunnu stavějí nad lidský rozum. Z tohoto důvodu je salafismus označován jako (ultra)tradicionalistický. Dá se také označit jako fundamentalistický směr, z toho důvodu, že zavrhuje islám, který se vyvinul v institucionalizovaný systém 4 právních škol⁵. Dalším rysem je také jeho puritánský charakter. Za důležité považují přísné dodržování a vynucování zákona božího v jeho dávné a neměnné formě. Můžeme se setkat s kvietisticky orientovanými salafistickými

⁵ viz kapitola 2.1

proudy, ale i s různými proudy revolučními – džihádistické nebo třeba takfíristické⁶. (Tůpek, 2013)

Termín salafíja může mít v dnešní době dva významy. Jako první se dá označit úsilí o očištění islámu od nánosů pozdějších dob, o návrat k víře a způsobu života ctihodných předků. Orientalisté tak označují reformní hnutí zahájené Afgháním, Abduhem, M. Radshidem Ridou a jejich následovníky. Osvojení si západních věd a technik vidí jako prostředek k obnově slávy islámu. Naopak druhý význam salafíji je brán ve smyslu protizápadního revivalismu. Stejně jako wahhábismus i salafíja má ve snaze očistit islám, ta se poté ale dále rozvíjela k revolučnímu aktivismu, kdežto wahhábismus má blíže ke konzervatismu. (Kropáček, 1996)

Současná salafistická erudice rozděluje salafistické matice do tří hlavních skupin. První skupina jsou ti, kteří hlásají určité stanovisko k politickému aktivismu. Snaží se sloužit své revivalistické cíle prostřednictvím klasického politického aktivismu, jehož cílem je přivést stranu k moci, stranu, která si přeje reformovat dotyčnou společnost směrem k větší "pravosti". Druhou skupinou jsou ti, kteří dávají legitimitu muslimským režimům a mají tendenci potlačovat všechny ostatní formy politické opozice, které tyto režimy zpochybňují. Svůj postoj zdůvodňují argumentem, že jakékoli vzpoury, nepokoje nebo pobuřování, kterým není zabráněno, by mohly ohrozit společensko-politický řád, bez něhož by mohla být ohrožena náboženská ortodoxie. Následovníci třetí skupiny naopak ospravedlňují použití násilí a podněcují ozbrojený boj zaměřený na svržení jakéhokoli nepřítele, který, ať už muslimský, nebo ne, je proti obnovení „prvotního“ autentického modelu. Tyto různorodé, dokonce nepřátelské salafistické pozice lze vysvětlit různými politicko-náboženskými konstrukcemi, které vycházejí z odlišných chápání kázání přední salafistické ulamy a jejich základních konceptů. Salafismus se vyvinul jako reakce na několik krizí, na které reagovala řada vlivných vědců / kleriků, jejichž puritánské reformní pokusy položily základní kameny salafistické epistemologie. (Adraoui, 2019)

⁶ Takfírismus – hlavní rozdíl mezi takfírismem a ostatními islámskými ideologiemi je ten, že takfíristé označují celou muslimskou komunitu (vesnice, město, země nebo globální muslimská komunita) za nevěřící/odpadlíky, kteří nedodržují muslimské zásady a opustili své náboženství, do té doby než se prokáže opak. Ostatní předpokládají, že v převážně muslimské komunitě, jsou opravdoví muslimové, dokud se neprokáže opak. (Ashour, 2009)

3 Džihádismus

Pojem džihádismus je v západním světě používán k popisu radikálních islamistických organizací. Je spojován především s džihádem mečem (násilným džihádem) a taktéž s pojmem „svatá válka“. Za džihádistu tedy můžeme považovat islámského věřícího, který následuje své přesvědčení o džihádu mečem. (Čejka, 2007)

3.1 Slovo džihádismus

Poprvé bylo slovo džihádismus použito v angličtině (jihadism) v roce 1986 Israelským historikem Haggai Erlichem v díle *Ethiopia and the Challenge of Independence* ve spojení s Madhistickým džihádem proti Etiopii. Definici džihádismu však vytvořila americká profesorka Nikki Keddie v roce 1994. Její definicí džihádismu byla hnutí, která „volala po svaté válce proti nemuslimským nepřítelům“ nebo „praktikovala džihád proti místním vládcům a nepřátelům, které nepovažovali za pravé muslimy“⁷. (Keddie, 1994)). K použití termínu džihádismus ve spojení s moderními hnutími dochází od roku 2002, kdy jej použila americká výzkumná instituce RAND. V reportu charakterizovali džihádismus jako „radikální kult násilí“⁸ a „silná náboženská ofenzíva, která vyzdvihuje koncept džihádu z boje uvnitř sama sebe na neomezenou válku proti Západu“⁹ (Sedgwick, 2015)

3.2 Džihád a Korán

Během začátku islámské expanze byl džihád vnímán jako povinnost pro všechny muslimy usilující o prokázání víry do té doby, než se celý svět podrobí Islámské autoritě. (Allen, 2006) Z počátku období formování islámských dějin se jednalo převážně o šíření víry silou, i přestože výklad slova džihád nemusí s válkou nebo násilím přímo souviset. (Mendel, 2010)

⁷ V angličtině: “called for holy war against external non-Muslim enemies or practiced jihad against local rulers and enemies or practiced jihad against local rulers and enemies whom they considered not truly Muslim”

⁸ V angličtině: “a radical cult of violence”

⁹ V angličtině: “a muscular religious offensive that elevates the concept of jihad from a struggle within one’s soul to an unlimited war against the West”.

Slovo Islám v překladu znamená podvolení se nebo odevzdání se bohu (Alláh). Muslimové věří, že v Koránu je obsaženo doslovné Slovo boží, které bylo přímo odhaleno Prorokovi – Muhammadovi. Korán se skládá ze 114 kapitol (súr) a 6235 veršů. (Bonney, 2004)

Na téma džihádu nalezneme řadu veršů:

„A bojujte na stezce Boží proti těm, kdož bojují proti vám, avšak nečiňte bezpráví, neboť Bůh nemiluje ty. Kdož se bezpráví dopouští“ (2:190)

„Zabíjejte je všude, kde je dostihnete, a vyžeňte je z míst. Odkud vás oni vyhnali, vždyť svádění od víry je horší než zabití. Avšak nebojujte s nimi poblíž mešity posvátné, dokud oni s vámi zde nezačnou bojovat. Jestliže však vás tam napadnou, zabte je – taková je odměna nevěřících.“ (2:191)

„A bojujte proti nim, dokud nebude konec svádění od víry a dokud nebude všechno náboženství patřit Bohu. Jestliže však přestanou, pak skončete nepřátelství, ale ne proti nespravedlivým. (2:193)

„Vy, kteří věříte! Co je s vámi, že když je vám řečeno? „Vytáhněte do boje na cestě Boží!“ jste jako přikováni k zemi? Což se vám líbí více život na tomto než na onom světě? Vždyť užívání života pozemského je nepatrné oproti užívání v životě budoucím“ Jestliže nevytáhněte do boje, Bůh vás potrestá trestem bolestným, vystřídá vás národem jiným a nebudete Mu moci v ničem uškodit, neboť Bůh je věru mocný nad každou věcí“ (9:38-39)

3.3 Výklad slova džihád

Džihád je jeden z hlavních pojmů Islámu a právní teorie, základ islámského pohledu na svět. (Mendel, 2010)

Slovo džihád je odvozeno z arabského kořene jahada, což znamená „úsilí“ nebo „snahu“ k dosažení cíle. (Hashmi, 2004) Tato snaha nebo úsilí však nemusí znamenat vedení války proti nevěřícím i přesto, že během první vlny islamizace vedení války převažovalo. Po rozšíření a ustálení islámského vlivu však muselo dojít k upravení pojetí džihádu, které by více odpovídalo základním pilířům islámské víry. Nový výklad džihádu tak dostal duchovnější a symbolističtější interpretaci. (Mendel, 1995)

Džihád se dá rozdělit na velký džihád (al-džihád al-akbar) a malý džihád (al-džihád al-asghar). Velký džihád se týká věřícího jednotlivce a jeho vnitřní boj s pokušením, naopak malý džihád je snaha zaměřená k druhým, ke světu.

Dále můžeme rozlišovat 4 různé druhy džihádu:

1. Džihád srdcem (džihád bi'l-qalb) „týká se neustálého prohlubování osobní zbožnosti, přemáhání hříchu a pokušení, kterému Bůh muslima průběžně vystavuje“
2. Džihád jazykem (džihád bi'l-lisán) „týká se podpory a šíření Pravdy misijní činností a poukazů na špatnosti“
3. Džihád rukou (džihád bi'l-jad) „zahrnuje především obecně záslužnou charitativní činnost“
4. Džihád mečem (džihád b's-sajf) „ve smyslu prosazování islámu různými podobami násilí, ať už represí vůči bezvěrcům na území islámu, vedením války za šíření víry, bojem proti strůjčům rozkladu zevnitř, nebo a možná především – obranou vůči vnějšímu nepříteli“ (Mendel, 2010)

První 3 druhy jsou druhy duchovního džihádu, poslední 4 druh je válka proti nevěřícím, od které se však poté začalo odpouštět, bezvěrcům byla nabídnuta možnost konverze k islámu nebo přijetí „smlouvy o ochraně“ ze strany muslimské obce (museli odvádět státu/obci daně). V případě opakovaného nepřijetí jedné z daných možností bylo možné na bezvěrce zaútočit. Okamžitý, nepromyšlený útok nebyl zvykem a z právní strany byl brát jako neprospěšný nebo dokonce nebezpečný. (Mendel, 1995)

3.4 Moderní džihádismus

Džihádismus je radikální ideologie, která zdůrazňuje využití násilí jako legitimní, v některých případech jedinou legitimní, metodu k dosažení politických a sociálních změn. Také může být džihádismus charakterizován odmítáním demokracie a také netolerancí a častém využívání násilí proti politickým rivalům. Jejich Interpretace Koránu a sunny převážně vychází z vybraných a doslovně převzatých salafitských interpretací. (Ashour, 2009)

Původ džihádismu sahá do 60. a 70. let 20. století, kdy vznikl jako reakce na represivní vládu egyptského prezidenta Gamála Násira. Posílením pro něj však byl

sovětsko-afghánský konflikt. Mezi hnutí a teroristické skupiny, které se hlásí nebo hlásili k džihádismu patří: Egyptská islámská skupina (Islamic Group of Egypt), Egyptský islámský džihád (al-Jihad Organization od Egypt), Libyjská islámská bojová skupina (Fighting Islamic Group of Libya), Islámská strana (Islamic party (of Afghanistan)), nebo třeba Al-Káidá a její odnože. (Ashour, 2009)

Od přelomu nového tisíciletí bylo a je vedeno pod hesly džihádismu mnoho konfliktů v různých koutech světa. Největším zlomem ve vnímání džihádu byl útok z 11. září 2001 na New York (Světové obchodní centrum) a Washington (Pentagon) teroristické organizace Al-Káida. Díky současné době a jejím informačním a komunikačním vymoženostem (internet, televize) došlo k posílení tendencí k vedení „mučednické“ války a posílení mobilizačního stimulu sympatizantů. V souvislosti se vzestupem Al-Káidy a její propagací se tak začalo mluvit o tzv. „globálním džihádu“, který má pomocí své činnosti nastolit „boží království“. Ačkoliv sebevražda podle interpretací islámských učenců (uláma) nemá ospravedlnění – sebevražda je ze strany islámského zákonodárství a etiky zakázána a brána jako jeden z největších hříchů, mnozí radikálové sebevraždu, při níž zahynou i někteří nepřátelé, považují za nejvyšší projev oběti a plnohodnotný akt džihádu. Tato taktika, kdy při předem naplánované akci zahyne útočník včetně části nepřátel se stala častou součástí džihádistických útoků a útočník je tak považován za mučedníka, za někoho, kdo byl v džihádu úspěšný a zemřel v boji proti nepřítelům nebo nevěřícím. Pokud však atentátník zahyne, aniž by přitom někoho zabil, nemůže být za mučedníka považován. Většina džihádistů jako svůj životní cíl shledává v působení škody a smrti nepříteli, jsou přesvědčení o tom, že konají dobro a brání zlu a jako odměnu za tento akt získávají přímou cestu do ráje. (Mendel, 2010)

Západní vnímání džihádu jako neustálé hrozby násilí a války však existuje i v islámském světě týkající se však nedůvěry v křesťanský západ a „západní imperialismus“, který je také viděn jako neustálá hrozba a nebezpečí z „křížových výprav“. (Kropáček, 2015)

4 Afghánistán

Stát Afghánistán, celým názvem Afghánská islámská republika, je vnitrozemský hornatý stát ležící ve střední Asii, na západě sdílí hranice s Íránem, s Pákistánem na jihovýchodě a severní hranice sdílí společně s Turkmenistánem, Uzbekistánem a Tádžikistánem.

Celková populace se pohybuje okolo 37 milionů. Ve městech žije přes 25 % celkové populace. Z toho více než 4 miliony obyvatel žije v hlavním městě Kábul. Mezi další více osídlená města patří Kandahár, Herát a Mazár-e-Sharif.

Obyvatelstvo je tvořeno velkým množstvím etnických skupin. Mezi největší etnika patří Paštunové, kteří tvoří okolo 40 % celkové populace, dále Tádžikové tvořící okolo 30 % obyvatelstva, Hazárové jenž představují přibližně 15 % populace, Uzbekové a Turkmeni tvořící okolo 10 %. Zbylá procenta populace tvoří menší etnické skupiny jako například Aimakové, Nuristániové nebo Pašhaiové. V Afghánistánu je možné nalézt i malé skupiny nemuslimských etnik – Sikhové a Hinduisté. (Barfield, 2010)

Mezi dva oficiální jazyky patří paštú (indo-evropský jazyk) a darí (afghánská perština), však díky velkému počtu etnik se v zemi mluví více než 30 jazyky a mnoho obyvatel je multilingvální. 99 % celkové afghánské populace jsou muslimové, z toho 85–90 % vyznavači sunnitské formy islámu¹⁰.

Afghánistán je administrativně rozdělen na 34 provincií. Hlavou státu je prezident. Od roku 2014 je v čele prezident Ashraf Ghani Ahmadzai. Prezident je volen vždy na 5leté období a může být zvolen maximálně dvakrát.

Afghánistán patří mezi nejméně rozvinuté země na světě. V roce 2019 podle United Nations Human Development Index skončil na 170 místě z celkových 189¹¹. Ekonomika a celkový rozvoj Afghánistánu je velice ovlivněn řadou konfliktů a bojů na jeho území po desetiletí. Země stále hodně spoléhá na zahraniční finanční pomoc a také exportní a importní partnery Indii a Pákistán. Podle odhadů CIA se více než 54 % populace nachází pod hranicí chudoby. (CIA, 2021)

¹⁰ Sunité celosvětově tvoří přibližně ¾ muslimské populace. Šíitský islám má největší zastoupení v Iránu.

¹¹ 2019 Human Development Index Ranking, online: <http://hdr.undp.org/en/content/2019-human-development-index-ranking>

Obrázek 1: Mapa Afghánistánu (zdroj: Lonely Planet – Map of Afghanistan)

4.1 Dějiny Afghánistánu

4.1.1 Prvopočátky

Dějiny Afghánistánu jsou spjaty s dějinami okolních států zejména s Íránem, Pákistánem a dalšími státy Střední Asie. Území bylo osídleno již ve starší době kamenné, kdy jej obývali pastevci a lovci. Podle archeologických nálezů tomu tak mohlo být už před sto tisíci lety. Prvním státním útvarem na tomto území byla Baktrie (Báchtar), která vznikla někdy v první polovině 1. tisíciletí před Kristem, a byla jednou z nejstarších (a nejbohatších) říší. Rozkládala se na území dnešního Afghánistánu a také části Tádžikistánu a Uzbekistánu. Písemných zpráv se ale mnoho nedochovalo, stručné zmínky je možné najít v Avestě – sbírka dochovaných částí staroiránských svatých písem napsaná v avestánštině. Dochované písemné zprávy o Afghánistánu existují až z 6. století před Kristem, kdy na území vpadli Peršané, a tak se Afghánistán stal na necelá 2 století součástí perské říše Achajmenovců. Během tažení do Indie roku 327 př. n. l. obsadil území řecký vládce Alexandr Makedonský, který si vzal perskou princeznu Rochsán (Roxana). Na území ale nesetřval a neovlivnil tak politický život oblastí, ale udělal prostor pro pronikání řecké kultury. Po jeho smrti se toto makedonsko-řecké panství rozpadlo. (Marek, 2006)

Během 4. století př.n.l. se na afghánské území začal šířit buddhismus, který již od 6. st.př.n.l. v Indii hlásal princ Siddhárta Gautama, později Buddha (Procitnuvší). Po území se buddhismus rozšiřoval pravděpodobně misijní činností. Buddhistické umění se zde mísilo s řeckou antickou. Nálezy byly objeveny v Džalalabádu, Bagrámu a dalších místech severovýchodního Afghánistánu. Většina z nich však za vlády Tálíbanu byla rozkradena nebo zničena. Nejvelkolepější památkou z tohoto období byly dvě sochy Buddhy vysoké 53 a 37 metrů, které byly nesčetněkrát v průběhu století poničeny, až nakonec byly v roce 2001 tálíbánským režimem kompletně zničeny výbuchem. Buddhismus se na tomto území udržel až do 7. století našeho letopočtu, kdy na území vpadli arabští dobyvatelé. (Marek, 2006)

4.1.2 7. - 18. století

V 7. století vzniklo na arabském poloostrově nové náboženství – Islám¹², které se na území rychle šířilo. Už 10 let po Mohamedově smrti byl islám rozšířen od severní Afriky až do jihovýchodní Asie. Arabské nájezdy měly primárně za úkol rozšiřování území chalífátu. Do Afghánistánu pronikali již za vlády chalífy Usmána. Brzy se jim podařilo dobít jihozápadní území (Herát, Kandahár), ale v mnoha východnějších oblastech se jim stavěli na odpor kmenoví náčelníci. Některá horská území nedokázali Arabové nikdy plně ovládnout. Islamizace Afghánistánu trvala více než 3 století, jelikož obyvatelé různých území vyznávala různá náboženství (buddhismus, zoroastrismus nebo hinduismus). Moc arabského chalífátu postupně slábla, v jejích okrajových oblastech se postupně začaly osamostatňovat nezávislé dynastie. V průběhu staletí okolo konce tisíciletí se na území Afghánistánu vystřídali vládcí z různých dynastií (Táherovci, Saffárovci, Sámánovci, Ghaznavovci, Seldžukové, Ghúrovci), ale žádná z nich moc dlouho nevydržela. (Marek, 2006)

Nájezdy mongolů ve 13. století zasáhly i Afghánistán. Mongolové pod vedením Čingischána ovládli celou střední Asii, během plenění vyvražďovali obyvatelstvo, ničili

¹² Islám je monoteistické abrahámovské náboženství, za jehož zakladatele je považován Abú al-Qásim Muhhamad ibn Abdulláh ibn Abd al-Muttalib ibn Hášim (prorok Mohamed). Slovo *Islám* doslova znamená „odevzdání se Alláhovi“. Alláh je považován za jediného Boha. Stejně jako Judaismus a Křesťanství je i Islám abrahámovské náboženství a má s nimi společné dějiny a proroky. Posvátnou knihou Islámu je Korán, která se skládá ze 114 súr. Islám je 2. největší náboženství v počtu věřících (po křesťanství). (Janda, 2010)

města, tak že z nich nezůstalo téměř nic (Kábul i Herát byly téměř kompletně zničeny, některá města nebyla až do dnešní doby nikdy opravena, hospodářský a kulturní úpadek byl značný). A tak se Afghánistán stal součástí mongolské říše. Koncem 14. století do Afghánistánu vtrhl turkomongolský dobyvatel Tímúr, který skoro vyhladil celé afghánské obyvatelstvo a zemi nechal osídlit turecko-mongolskými kmeny. V dnešní době jsou afghánští Hazárové považováni za jejich potomky. (Vogelsang, 2010)

Začátkem 16. století došlo k rozdělení území na 3 části. První část byla oblast kolem Herátu, která připadla perské dynastii Safíjovců a stala se tak součástí Íránu. Druhá část byl východ a střed území včetně Kandaháru a Kábulu, kterou ovládali Timúrovci, kteří založili indickou říši Velkých Mughalů. Poslední část území na severu země získali Šjabánovci, pravděpodobně Čingischánovy potomci. Takto do 3 různých státních celků byl Afghánistán rozdělen po dlouhá léta, jejich vývoj jazyka, kultury a etnik je rozdílný natolik, že jsou velké rozdíly zachovány dodnes. Dnes se tedy v první oblasti mluví afghánskou perštinou, v druhé oblasti uzbečtinou a ve třetí pašunštinou. (Marek, 2003)

Úpadek Íránu a rozpad říše Velkých Mughalů napomohly v 18. století vniku nezávislého afghánskému státu, v němž vládli náčelníci významných pašunských kmenů. Zakladatelem se stal Ahmad chán Abdalí (Durrání) a poprvé v dějinách sjednotil všechny pašunské kmeny. Za jeho vlády nezávislý stát hospodářsky prosperoval, během svých bojových a loupeživých výprav kromě území získávali také zlato, šperky a drahé kamení. Státní moc však nikdy nebyla příliš pevná. Kromě Indů na jejich dobytých územích se proti státní moci bouřili i náčelníci pašunských kmenů. Rozpad státu pokračoval i po Ahmadovo smrti a jeho nástupců a definitivní konec jednotné státu nastal v roce 1819. Afghánská říše se tak rozpadla na 4 knížectví – Kábul, Kandahár, Pešavár, Herát. (Marek, 2003)

4.1.3 19. století

V 19. století se Afghánistán dostal do střetu zájmů Britského impéria a carského Ruska. Obě velmoci se snažily rozšířit svoji sféru vlivu v Asii a soupeřily mimo jiné i o vliv v Afghánistánu. Tento mocenský střet se stal známým jako Velká Hra (The Great Game). Rusku se po čase podařilo získat dominanci ve státu, což se nelíbilo Británii. Toto napětí vyeskalovalo v první anglo-afghánskou válku. (Hynek, a další, 2012) Na podzim roku 1838 se vydali dva vojenské oddíly do Afghánistánu. Jeden oddíl byl vyslán do

Kábulu, druhý do Kandaháru. Až téměř o rok později je jim podařilo zmocnit se obou měst a dalších významných bodů. Nadvládu si nicméně dlouho neudrželi, v roce 1841 vypuklo povstání proti britské okupaci, během kterého byla většina vojska pobita. V roce 1842 byli Britové donuceni zemi úplně opustit. První anglo-afghánská válka tak skončila porážkou Velké Británie. (Marek, 2006) V 70. letech se Velká hra opět rozběhla, obě velmoci se snažili získat vliv na kábulském dvoře. Emír Šér Alí však chtěl zůstat neutrální a vyhýbal se jejich přijetí. I přesto do Kábulu dorazila ruská delegace, což se nelíbilo Britům a žádali přijetí i britského zástupce v Kábulu. Emír je ale odmítl. A tak v roce 1878 začala druhá anglo-afghánská válka. Vojska nejprve dobyla Džalalabád, poté Kandahár a v neposlední řadě obsadila Kábul. V roce 1879 vznikl na území Afghánistánu britský protektorát. Nenávist vůči Britům rostla, a ještě toho samého roku vyústila v povstání a převzetí moci v Kábulu. Konečná bitva se mezi stranami odehrála v roce 1880, kdy bylo britské vojsko opět poraženo. (Hynek, a další, 2012) Koncem 19. století začalo utváření jednotného centralizovaného státu s absolutistickou vládou. Dle evropského vzoru emír Abdurahmán vytvořil ministerstva pro jednotlivé resorty. Zavedl také daňový a finanční systém, přeorganizoval armádu a snažil se sjednotit afghánské kmeny. To se ale nelíbilo Británii, donutili emíra podepsat smlouvu o úpravě hranic, která byla pro Afghánistán nevýhodná. Podle nové smlouvy Durandova linie¹³ rozdělila Afghánistán a jeho východní hranice připadly Indii. (Marek, 2003)

4.1.4 20. století

Na začátku 20. století Afghánistán patřil mezi nejzaostalejší země Asie a byl závislý na Velké Británii. Začátkem století začala vznikat nová hnutí, zajímavější se o politiku země, snažící se vymanit z poza britské nadvlády. Mladoafghánské hnutí bylo složeno z mladých intelektuálů, kteří obdivovali perského filozofa a reformátora Džamáloddína Afgháního, jehož cílem bylo přizpůsobit islám moderní společnosti. V kontrastu k nim bylo staroafghánské hnutí, přáli zachovat staré zvyklosti a náboženské tradice, hlavně šariú. Jejich cílem se bylo vymanit z nadvlády, převážně kvůli tomu, že doufali, že poté by se stát mohl opět stát izolovaným a tato izolovanost by jim mohla

¹³ Durandova linie – vznikla v roce 1893 H. M. Durandem a tvořila hranici mezi britskou Indií a Afghánistánem. Linie nerespektovala žádná etnická ani geografická hlediska a oddělila část paštunského Afghánistánu a připojila ho k Indii. V dnešní době tvoří afghánsko-pákistánskou hranici. (CABADA, a další, 2011)

umožnit se navrátit ke starému zbožnému životu, nezkaženému západním světem. Během první světové války emír Habíbulláh vyhlásil neutralitu. On sám měl přátelský postoj k Britům, ale zbytek islámského světa v čele s Tureckem, stál na straně Rakouska-Uherska. Po říjnové revoluci v Rusku, byla z jejich strany nabídnuta Afghánistánu vzájemně výhodná spolupráce, která se ale nelíbila Británii. V roce 1919 byl však emír zavražděn. Na trůn po něm usedl jeho druhý syn Amanulláh, který hned po svém nástupu vyhlásil nezávislost státu a vyhlásil válku Velké Británii. Jako první nezávislý Afghánistán uznal Sovětský svaz. V květnu 1919 vyhlásila Velká Británie válku Afghánistánu, a tak vznikla třetí anglo-afghánská válka. Nicméně válka rychle skončila, jelikož se Britové obávali povstání v Indii, a tak stáhli vojska a žádala mír. Na začátku srpna 1919 byla podepsána mírová smlouva a Británie uznala Afghánistán jako nezávislý stát. (Marek, 2003)

V roce 1921 emír podepsal rusko-afghánskou dohodu. V roce 1932 pak Velká džigra (náhrada parlamentu) schválila první ústavu v jejich dějinách. Afghánistán byl prohlášen za konstituční monarchii v čele s emírem, vznikl dvoukomorový parlament, reforma soudnictví, vytvořil vládu a kabinet ministrů. Také uzákonil některé demokratické svobody jako rovnost občanů před zákonem, svobodu osobnosti atd. Amanulláh a jeho mladoafghánská vláda začal zavádět sociální a hospodářské reformy. Snažil se sekularizovat školství, snižovat počet náboženských škol a zvyšovat počet státních a soukromých. Zároveň se pokusil snížit vliv duchovenstva, omezit mnohoženství a zahalování. Navrhoval stanovit spodní hranici pro vstup do manželství na 18 let pro ženy a 22 let pro muže. Také společné vyučování dívek a chlapců do 11 let. Jeho reformy však byly předčasné a moc progresivní (na obyvatelstvo i duchovenstvo), takže jejich zavádění bylo přerušeno. (Marek, 2003)

Mezi lety 1933 až 1973 během vlády Zahíra šáha byla země relativně stabilní, král pokračoval v centralizaci národního obchodního kapitálu. Sovětský svaz jim pomohl vybudovat průmyslové závody a rozvíjely se styky s ostatními zeměmi světa, včetně Spojených států. Během druhé světové války opět Afghánistán potvrdil svoji neutralitu. Na začátku 50. let uzavřeli se Spojenými státy dohodu na základě Trumanovi doktríny¹⁴ o technické spolupráci. Spolu s tím se s nimi USA snažili navázat přímou vojensko-

¹⁴ Trumanova doktrína – byla zahraničně politický program vyhlášený v roce 1947 prezidentem USA Trumanem reagující na začátek studené války. Doktrína uznávala rozdělení světa na východní a západní blok. Východní blok představovaly komunistické země, naopak západní blok demokratické země. V případě ohrožení demokracie byly Spojené státy připraveny zakročit. (Žaloudek, 2004)

politickou spolupráci. Podmínky pro obyčejné obyvatelstvo se ale stále ztěžovaly. V průběhu 50. let byly vyhlášeny nové reformy, bylo umožněno vydávat soukromé noviny a časopisy, zakládat politické strany (jako první v historii byla založena Lidová strana, brzy však byla zrušena). Byl také vyhlášen první pětiletý plán hospodářského a sociálního rozvoje. V rámci plánu byl zahrnut boj s negramotností, založení nových škol, došlo ke zrušení povinnosti žen nosit závoj. V roce 1964 pak ženy získaly volební právo. Království ale dlouho nevydrželo, král Zahír šáh byl v roce 1973 svržen. (Vogelsang, 2010)

Po svržení krále byl Afghánistán vyhlášen republikou. Nejvyšším orgánem státní moci se stal Ústřední výbor republiky. Jeho předsedou, a tudíž prezidentem se stal Muhammad Dáúd. Prezidenta v roce 1978 svrhlo ozbrojené povstání (později nazývaná dubnová revoluce) a v Afghánistánu byl nastolen socialistický, prosovětsky orientovaný režim. Stranických třenic využil Hafízulláh Amín a ujal se vládních funkcí. Své protivníky zlikvidoval, některé nechal popraviti jiné uvrhl do vězení. Násilně se pokusil zavést socialismus a další „reformy“. S jeho vládou teroru bylo čím dál tím více lidí nespokojeno. Nakonec v roce 1979 afghánská armáda Amína svrhla. Zanedlouho poté 28. prosince 1979 obsadila sovětská vojska území Afghánistánu. Okupaci se snažili ospravedlnit jako pomoc afghánskému lidu proti cizí ozbrojené agresi. Tento krok byl ale hlavně strategií Studené války probíhající mezi SSSR a USA. Afghánistán se tak stal místem střetu bojů SSSR za komunismus, USA za svobodu a demokracii a muslimských mudžahedínů za islám. (Marek, 2006)

O vyslání rudé vlády do Afghánistánu rozhodl Brežněv už 12. prosince, doufajíc, že intervence půjde tak hladce jako v 1956 v Maďarsku a 1968 v Československu. 24. prosince začaly sovětské letecké jednotky nalítávat do Kábulu a Bagramu, na těchto místech byla většina vládních jednotek, které se ale vzdaly téměř bez boje. 25. prosince přes území Turkmenistánu vstoupily na území pozemní sovětské jednotky, které pak dále pokračovaly na jih. Do 27. prosince měli Sověti v Afghánistánu přes 50 tisíc mužů a 5 tisíc jednotek, rozmístěných na většině důležitých a strategických místech země. Ten samý den zničili hlavní telefonní ústředny, obsadili rádiové stanice, Ministerstvo vnitra, pošty, muniční sklady a další vládní budovy. Bohužel však podcenili situaci a nečekali, že se jim bude někdo stavět na odpor. Brzy však zjistili, že udržení nadvlády v Afghánistánu nebude lehké. Rudá armáda musela čelit ozbrojenému odporu obyvatel a džihádu vedenému vůči sovětským bezvěrcům, tak odporu západního světa a ostatních

islámských států. Sovětská invaze způsobila raritu afghánské historie. Vznikl nový sjednocující smysl pro politické účely, který byl schopný přejít etnické, geografické a ekonomické linie a rozdíly. (Tanner, 2003)

Sovětská okupace nastolila socialistický režim v zemi, který byl většinou obyvatelstva odmítán. Bohatí a mocní lidé často emigrovali do sousedních zemí, část musela utéct před násilím sovětské armády. Dle odhadů emigrovalo okolo 6 miliónů lid (což byla v té době téměř třetina obyvatel). Proti SSSR stálo 7 opozičních skupin, které i přestože měly mezi sebou rozpory, byly v roce 1983 schopny vytvořit alianci – Islámská jednota bojovníků za víru. Mimo jiné také vznikla exilová vláda svobodné afghánské islámské republiky (sídlila v Pákistánu nedaleko hranic). Pákistán exilovou vládu podporoval, za pomoci zahraničních států jim pomohly zřídit uprchlické tábory podél hranic. Některé tyto tábory se pak začali měnit na výcviková střediska mudžahídů. Finanční pomoc, instruktory, výzbroj a zbraně jim poskytovaly kromě Pákistánu také USA, Velká Británie, Izrael, Saudská Arábie nebo Čína. Vycvičení mudžahidé pak překračovali hranice zpět a útočili na sovětské jednotky. Od roku 1985 probíhaly v Ženevě mírová jednání o ukončení afghánského konfliktu. (Marek, 2003) (Tanner, 2003)

Sovětský svaz okupoval Afghánistán přes 10 let až do roku 1989. Tento konflikt stál život okolo 1 a půl milionu Afghánců a stál za vznikem nové druhé generace mudžahedínů, kteří se poté začali nazývat Tálíbán. (Rashid, 2010)

V únoru 1989 byla sestavena prozatímní prosovětská exilová vláda v čele s prezidentem Nadžibulláhem, ačkoli neměli nadvládu nad žádným významným městem ve státě, tato vláda byla uznávána v Saudské Arábii, Bahrajnu a Súdánu. Jejich prvním cílem bylo dobít Džalalabád a postupně se propracovat až do Kábulu. To se jim bohužel nedařilo, jelikož se proti nim stavěli náčelníci různých vojenských oddílů („warlordi“), kteří usilovali o autonomii. Ve státě tak začala první občanská válka, v roce 1992 byla prozatímní vláda svržena a prezident bez soudu popraven. Válka následně vyvrcholila boji o Kábul, během kterých bylo zabito přes padesát tisíc civilistů a násobně vyšší číslo zraněno. Vyjednávání o míru prohlídalo od roku 1993, kdy byla v Džalalabádu sepsána mírová smlouva, boje však nepřestávali. V roce 1994 se pokusila zasáhnout OSN, která do Afghánistánu vyslala mírovou misi, která zahájila mírové rozhovory s náčelníky. 21. března 1995 mělo dojít k předání moci dle ujednaného mírového plánu, tak se však nestalo, jelikož se objevil Tálíbán, který se chytil moci a u ní vydržel až do roku 2001.

Koncem 90. let se Tálibán dal dohromady s teroristickou organizací al-Kaída¹⁵, na které se stali závislí, a tak Tálibán poskytl azyl Usámovi bin-Ládinovi, který byl podezřelý z leteckého atentátu na USA ze dne 11. září 2001. (Marek, 2006)

4.1.5 21. století

Válka proti Afghánistánu a operace s názvem Trvalá svoboda (Enduring Freedom) byla zahájena ze strany USA a spojenců jako reakce na útoky z 11. září. Letecké nálety započaly 7. října 2001. (Hynek, a další, 2012)

Bombardování Afghánistánu pokračovalo a pozemní jednotky Severoatlantická Aliance získávaly více a více měst. 13. listopadu se jim poté podařilo zmocnit se Kábulu. V prosinci dobyli největší Tálibánskou základnu v Tora Bora. Příslušníci Tálibánu se začali stahovat do hor, což z počátku vedlo k přesvědčení, že byli poraženi. Usámu bin Ládira ani Mullah Omara se jim však nepodařilo dopadnout. (Tanner, 2003) Po svržení moci Tálibánu byla na prezidentský post za pomoci USA a NATO dosazen pašun Hamid Karzaj. (Goya, 2015) Pád vlády Tálibánu umožnil některé významné změny, co se týče práv a vzdělání žen. V roce 1999 nebyla na střední školu zapsána jediná dívka a na základních jich bylo pouze 9 000. V roce 2003 bylo ve školách již okolo 2,4 milionu dívek. (BBC, 2021)

Velká část institucí nefungovala a vládla v nich korupce a jeho moc je sporná. V rámci mezinárodní pomoci bylo Afghánistánu v roce 2001 přislíbeno 30 miliard, ze kterých reálně dostali pouze 3. V roce 2002 je vyslána organizace ISAF (International Security Assistance Force) – Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly – jednotky ISAF mají sloužit v Afghánistánu pro podporu prezidenta a zajistit Kábul a zbytek Afghánistánu proti Tálibánu. Z počátku byli jednotky ISAF omezeny na 4000 vojáků, v roce 2006 pak došlo k rozšíření na 20 000 vojáků. Mezi hlavní zúčastněné země patří Velká Británie (6 000 vojáků), Německo (2 800), Kanada (2 500), Nizozemsko (2 000) a Francie (1 000). Další navýšení poté přišlo v roce 2009 na 65 000 vojáků. (Goya, 2015)

¹⁵ Al-Kaída („Základna“) – je mezinárodní teroristická organizace založena Usámou bin Ládira v 80. letech 20. století. Nejznámější teroristickou organizací se stala 11. září 2001, kdy její příslušníci unesli 4 komerční letadla. Dvě z nich poté narazily do věží Světového obchodního centra (tzv. dvojčat), třetí narazilo do Pentagonu a čtvrté se zřítilo na území Pensylvánie, má se však za to. Že mířilo na Washington D.C. (Bílý dům nebo Kapitol). Mimo jiné je také zodpovědná za další útoky v Londýně, Madridu, Saudské Arábii, Keni nebo Pákistánu. (Bajoria, a další, 2012)

Nový prezident byl v roce 2002 schválen Velkou džigrou, také došlo ke schválení viceprezidentů. Každou z velkých etnik zastupoval jiný, Tádžiky Muhammad Fahím, Hazáry Karím Chalílí a Paštuny Abdul Kádír. Situace se začala alespoň navenek začala zlepšovat po jmenování centrální vlády. Problém rozdělené země se ale vyřešit nepodařilo. Vláda měla stále moc pouze nad Kábulem, zbytek zemí i nadále ovládali mudžahedínští vůdci (warlordi). Velkým problémem vlády byl také nedostatek financí, v roce 2004 byl schválen zákon o daních – daň z příjmu (10-20 %) by měl platit každý, kdo vydělává nad 200 dolarů měsíčně. Státní příjmy z daní i po zavedení zákona byly stále minimální, většina obyčejných obyvatel vydělávala méně, než byla hranice a ti co vydělávali více ji nezaplatili (největší příjmy plynuly z obchodu s opiem, odhadem byl příjem z narkotik v roce 2003 přes 30 miliard dolarů). Kromě finančního problému měla vláda také problémy s nedostatkem úředníků a korupcí. V roce 2004 došlo ke schválení nové ústavy, která upravila a navýšila prezidentské pravomoci – prezident nyní funguje i jako ministerský předseda, prezident je volen v přímých a svobodných volbách, je odpovědný parlamentu, prezident je zároveň nejvyšší velitel afghánské armády. (Horák, 2005)

Hamid Karzaj byl v říjnu roku 2004 opět zvolen v legitimních volbách jako prezident Afghánské islámské republiky. Prezident je volen absolutní většinou ve dvoukolovém systému a je volen na 5 let. V říjnu 2004 dorazilo k volbám přes 8 miliónů voličů, Karzaj získal 4 443 029 hlasů (cca 55 %). (Election Guide, 2004) Navzdory obavám mezinárodních kritiků pochybujících o schopnosti uspořádat volby s tajným hlasováním a také obavách o následně vzniklém násilí, se vše podařilo. Afghánci vypadali skutečně motivováni volebním procesem, a k volbám se tak dostavili ve velkém počtu, včetně relativně vysoké účasti žen. Přes mnoho nesrovnalostí byla volba považována za relativně spravedlivou. (Barfield, 2010)

Druhé demokratické volby se konaly v roce 2009, jejich účast již nebyla tak vysoká jako v roce 2004. Voleb se zúčastnilo 5 918 741 obyvatel. Volby opět vyhrál Hamid Karzaj s celkovými 3 093 256 hlasy (cca 55 %). (Election Guide, 2009) Volby se konaly v době rostoucího násilí v Afghánistánu. Od roku 2005 Tálibán a další militantní protivládni složky pokračovaly v upevňování svých pozic na všemožných částech státu. Malé množství voličů dorazilo k volbám kvůli vyhlášenému bojkotu voleb ze strany Tálibánu. (NDI, 2010)

V roce 2010 došlo k dalšímu navýšení jednotek ISAF na 140 000 vojáků ze 48 zemí. Tento počet zůstal až do roku 2012, kdy začalo snižování počtu vojáků. Od roku 2015 se pak držel počet pod 20 000 vojáků. Na začátku roku 2021 pak bylo v Afghánistánu pouze okolo 10 tisíc. (NATO, 2021) V roce 2011 americký prezident Obama oznámil plán stáhnout americké jednotky z Afghánistánu a postupně se jejich počty snižovaly. Také NATO oznámilo, ukončení své bojové mise v Afghánistánu, s tím, že i nadále bude cvičit afghánské vojáky a pomáhat jim provádět protiteroristické operace. (Al Jazeera, 2020)

První důležitou událostí roku 2014 byly prezidentské volby. První kolo voleb se konalo 5. dubna, k volbám dorazilo 7 018 049 voličů, první se umístil Abdulláh Abdulláh a získal 45 % hlasů. Na druhém místě byl Ashraf Ghání s 31,56 % hlasů. (Election Guide, 2014) Druhé kolo se poté konalo 14. června a voleb se zúčastnilo 8 109 493 voličů. Ve druhém kole vyhrál Ashraf Ghání post prezidenta. (Election Guide, 2014) Nově zvolený prezident se však rozhodl o rozdělení moci, a tak se Abdulláh Abdulláh stal premiérem. (Ny Times, 2014)

V září 2014 podepsal Afghánistán s USA a NATO dvoustrannou bezpečnostní dohodu, která umožňovala v zemi zůstat cca 15 000 vojákům. Ale Tálibán vyžadoval okamžité a úplné stažení všech zahraničních sil z území Afghánistánu. (Al Jazeera, 2016) V prosinci byla formálně ukončena válka v Afghánistánu a byla ukončena mise Trvalá svoboda. Na tuto misi byla navázána nová mezinárodní mise zvaná Rozhodná podpora (Resolute Support). Úbytek vojsk zanechal v obyčejných občanech smíšené pocity, díky vstupu zahraničí do Afghánistánu se části obyvatel zvýšila životní úroveň. (CBS News, 2014)

Po stažení velkého množství mezinárodních sil z Afghánistánu čelila afghánská vláda novým vojenským a bezpečnostním výzvám. Tálibán strategicky zahájil vojenskou ofenzívu v několika částech země. Mimo jiné začala v Afghánistánu, působit skupina IS-Khorasan (IS-K), inspirovaný skupinou Islámský stát (IS). Na rozdíl od Tálibánu funguje IS-K podle přísnějších nauk a má regionální ambice. Nakonec rozhodnutí stáhnout americké síly z Afghánistánu do konce roku 2016 bylo revidováno s ohledem na přítomnost IS-K a k úplnému stažení nedošlo. V roce 2017 a 2018 se událo velké množství útoků. Dle odhadů se na území nacházelo tisíce bojovníků Islámského státu. IS-K se stal hlavním vykonavatelem závažných útoků (např. sebevražedných bombových

útoků) v Kábulu. IS-K se také přihlásil k odpovědnosti za mnoho útoků zaměřených na náboženské menšiny, jako hazárští šiité. (BTI, 2020)

Na začátku 2019 začala opětovná jednání mezi USA/NATO a Tálibánem o stažení vojáků ze země, podmínkou bylo, že Tálibán nesmí poskytnout útočiště teroristickým skupinám jako Al-Káida a že se nesmí Afghánistán opět stát teroristickou základnou. (Ny Times, 2019) K podepsání „smlouvy přinášející mír“ došlo 29.2.2020 po více než 18 letech konfliktu. USA a NATO podepsali, že do 14 měsíců dojde ke stažení jednotek, v případě že protější strana dodrží svoji část – nesmějí dovolit Al-Káidě ani jiné extrémistické skupině operovat na svém území. (BBC , 2020)

V roce 2019 se konaly zatím poslední prezidentské volby. Ve volbách proti sobě opět stáli Ashraf Ghání a Abdulláh Abdulláh. Prezidentem byl prohlášen Ashraf Ghání s 50.64 % hlasů až v únoru 2020, zpoždění vzniklo, kvůli obvinění z manipulace s hlasy. Ghání s Abdulláhem podepsali v květnu smlouvu o sdílení moci (Ghání zůstane prezidentem a Abdulláh povede mírová jednání s Tálibánem, oba pak budou vybírat stejné množství ministrů) a ukončili tak měsíce politické nejistoty. (BBC, 2020)

1.5.2021 mělo dojít dle dohody s Tálibánem ke kompletnímu stažení jednotek USA/NATO z Afghánistánu. Dle posledních zpráv je odchod nově nastaven symbolicky na 11.9.2021, 20. výročí od útoku na USA. (Al Jazeera, 2021)

Za 20 let bojů v Afghánistánu zemřelo hodně vojáků na obou stranách, mimo to ale také civilisté, novináři a humanitární pracovníci. Celkově od října 2001 do dubna 2021 zemřelo téměř 250 tisíc lidí. Z toho okolo 3500 vojáků NATO, 75 000 - 78 000 afghánských vojáků a policie, 85 000 opozičních bojovníků (Tálibán, Al-Káida atd.) a 75 000 civilistů, včetně novinářů a humanitárních pracovníků. (Brown University, 2021) Od roku 2012 ze země uteklo okolo 5 milionů obyvatel. V roce 2019 bylo na světě více než 2,6 milionu registrovaných uprchlíků z Afghánistánu – druhý nejvyšší počet po Sýrii. Mnohem více z nich ještě nebylo registrováno nebo v současné době žádají o azyl. (International, 2019)

4.2 Obyvatelstvo Afghánistánu

Obyvatelstvo tvoří značné množství různých etnik a kmenů, která historicky přicházela z různých koutů Asie. Velká část etnik nemá přímo vyhraněné území, ale vyskytují se ve více oblastech společně s dalšími etniky. Není možné rozdělit etnické skupiny dle jazyka. Není také možné rozdělit Afghánistán na okresy a provincie tak, aby odpovídaly etnickému rozložení. (Marek, 2006) Nejdůležitější podle populace jsou Paštuni, Tadžikové, Hazárové, Uzbekové, Turkmeni a Aimakové, ale i menší etnické skupiny mají regionálně důležitou roli, nejvíce Nuristánové a Baluchové. Definice etnických skupin se skládají z několika kritérií, které jsou často lokálně idiosynkratické. Kritéria daná v jednom regionu, mohou být v jiném považována za irelevantní. Mimo jiné se mohou dvě skupiny v lokálním konceptu považovat za odlišné, dokonce nepřátelské, ale na národní či regionální úrovni jsou brány jako stejné etnikum. V některých oblastech se etnika často překrývají. Etnické skupiny můžeme dělit do dvou druhů – kmenové a nekmenové. Kmenová skupina je takový typ etnické skupiny, která je definována napojením skrze pokrevní příbuzenství – v Afghánistánu jde o příbuzenství z mužské linie – od společného předka (reálného nebo předpokládaného). Do této skupiny můžeme řadit Paštuny, Uzbekové, Turkmeni a další. Naopak nekmenové etnické skupiny nehledí na pokrevní příbuzenství mezi svými členy. Největší nekmenovou skupinou jsou Tadžikové. (Barfield, 2010)

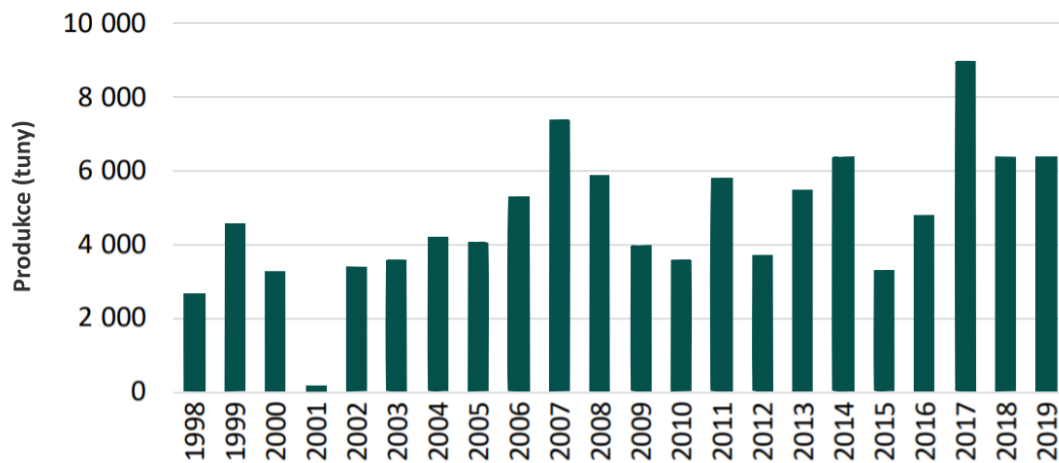
4.3 Drogová velmoc

Opium je produkováno v nějakých 50 zemích na světě, ale 97 % globální produkce se soustřeďuje do 3 zemí. Afghánistán je největším producentem opia na světě, tvoří 84 % celkové světové produkce. Další 7 % pochází z Myanmaru a 6 % pochází z Mexika. Zbylá procenta pochází z ostatních zemí. (UNODC, 2020)

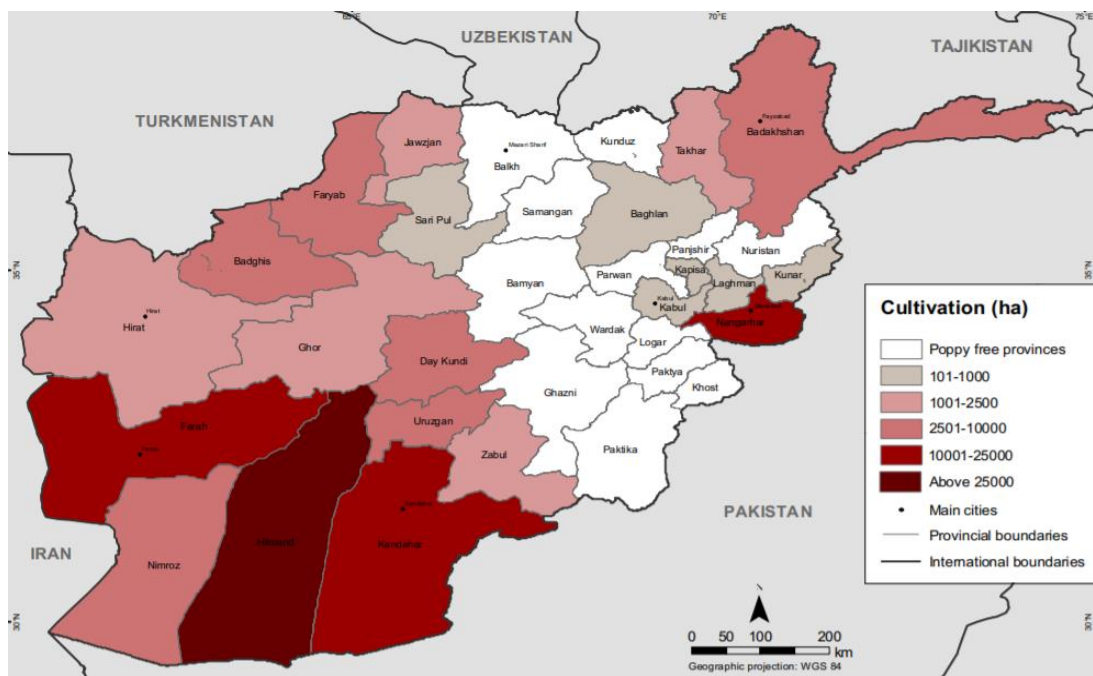
Většina heroinu dovezeného a zkonsumovaného v Evropě a Americe je vyrobena právě z afghánského opia. V jedné z provincií – provincie Helmand, v roce 2014 pěstování máku zaujímalo více než 30 % z celkové zemědělské půdy. 95 % celkové produkce opia je koncentrováno v 9 provinciích převážně na jihu a západě země. Postupně se však jeho pěstování snižuje. (Kienberger, a další, 2017)

Pěstování máku je sledováno od roku 1994, kdy obdělávaná půda tvořila odhadem 71 000 hektarů a vyprodukovalo se cca 3 500 tun opia. Tálibánský režim zakázal pěstování máku, ale po pádu jeho vlády, se pěstování máku znásobilo a dosáhlo vrcholu

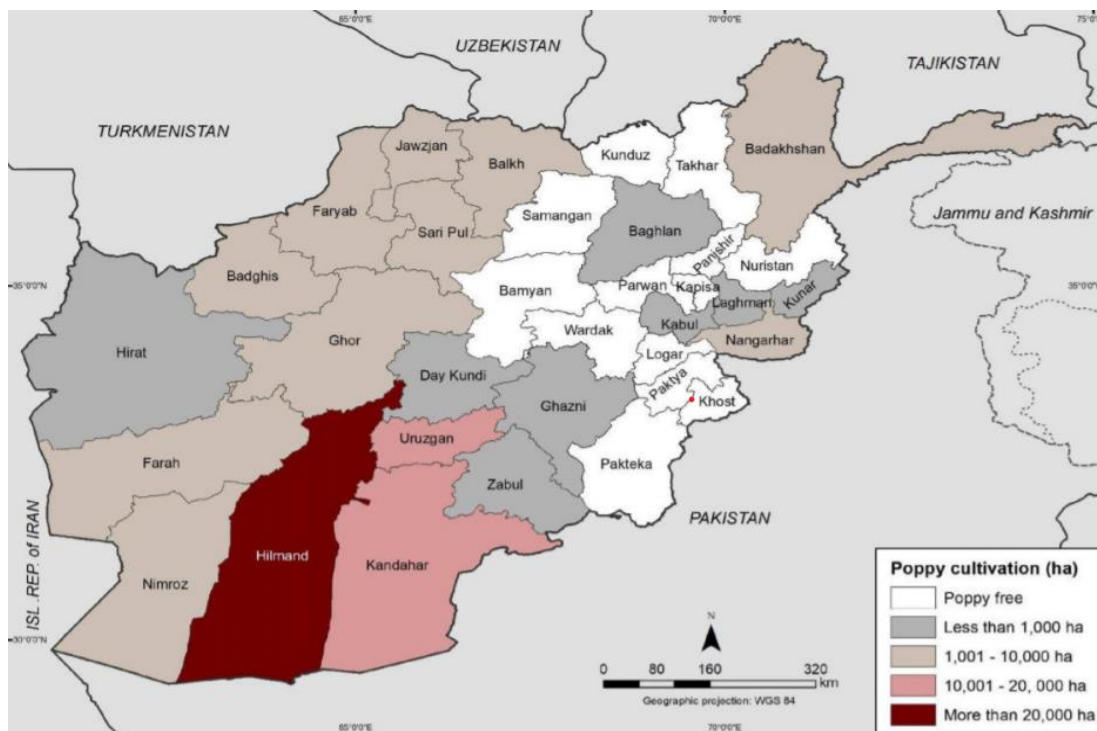
v roce 2017 s 328 000 hektary obhospodařované půdy a 9 000 tunami vyprodukovaného opia. (UNODC, 2010) (UNODC, 2020)

Obrázek 2: Graf produkce opia v Afghánistánu po letech (zdroj: World Drug Report (2020) United Nations publication, Sales No. E.20.XI.)

Obrázek 3: Pěstování opia v hektarech v Afghánistánu v roce 2007 (podle provincií) (zdroj: United Nations - Office on drugs and crime: UNODC and illicit crop monitoring 2019)

Obrázek 4: Pěstování opia v hektarech v Afghánistánu v roce 2019 (podle provincií) (zdroj: United Nations - Office on drugs and crime: UNODC and illicit crop monitoring 2019)

Mák byl pěstován po celé střední Asii již od starověku, až Sovětská invaze v roce 1979 a následující tři desetiletí neustálých konfliktů vytvořila z jeho pěstování miliardový nelegální opiátový průmysl a jeho následující distribuci. Výroba a distribuce opia je také často brána jako příčina teroristických aktivit v zemi. Opiátová ekonomika má přímý i nepřímý vliv na fungování a chování teroristických skupin. V případě přímého vlivu se jedná o velké výdělky z prodeje drog. Peníze jsou pro teroristické skupiny důležité, mohou je poté použít pro nábor a výcvik členů, nákup zbraní a techniky, úplatky, získání nelegálních dokumentů nebo cestování. K nepřímým vlivům patří oslabování státních kapacit, opiátová ekonomika také podporuje další nelegální obchody se zbraněmi, nelegálními dokumenty, nelegální přechody hranic, praní špinavých peněz. Působí také jako destabilizační faktor přispívající k oslabování politického, finančního, soudního a ekonomického systému a infrastruktur a zvyšuje korupci, čímž dochází ke snižování legitimacy a důvěry veřejnosti ve stát. Pro teroristická uskupení toto všechno poté vytváří možnosti náhrady svými vlastními strukturami a systémy. (Piazza, 2012)

5 Islámský terorismus

Terorismus se stal součástí lidské historie koncem 19. století, nejvýrazněji se však projevil v druhé polovině 20. století. Terorismus nebyl nikdy omezen jen a pouze na jednu zemi nebo jedinou ideologii. Stal se taktikou, která manifestuje národní, ideologické a náboženské rozhořčení a křivdy po celém světě. Velké množství teroristických činů bylo prováděno hlavně pro přilákání pozornosti médií. V 80. letech 20. století se ale ráz terorismu začal měnit. Íránská islámská revoluce představila nový typ terorismu, který byl podporován teokratickými revolučními režimy a byl inspirován náboženskými důvody. I přestože náboženství hrálo dominantní roli v křesťanském, židovském nebo hinduistickém terorismu, expanze islámského fundamentalistického terorismu byla dramatická. Mezi roky 1992–1994 množství islámských teroristických činů bylo vyšší než u všech ostatních náboženských organizací dohromady. Afghánská válka proti Sovětům byla velkým množstvím muslimů viděna džihád proti nevěřícím a přitahovala mladé Araby a další muslimy, kteří se jí také zúčastňovali. Tito bojovníci se poté vraceli do svých zemí a zakládali nové militantní buňky. Ve velkém množství případů islámského terorismu je čin spáchán tak, aby způsobil co největší a nejrozsáhlejší škodu (i na životech). Další odchylkou je to, že je ve velkém množství prováděn akt sebevražedným atentátníkem a často je útok prováděn na náhodné cíle. Neislámské teroristické organizace využívají zbraně nebo bomby a jejich cíli bývají určené cíle, jako politici nebo třeba vládní budovy. (Ben-Dor, a další, 2004)

5.1 Tálibán a terorismus

Afghánský Tálibán využívá směsici partyzánské války a teroristických taktik. Většina útoků se zaměřila na afghánskou policii a bezpečnostní síly, mezinárodní jednotky a afghánské i cizí civilisty. Používají tyto útoky k dosažení politických a propagandistických cílů a k podpoře svého povstaleckého úsilí. Tvrdí, že cílem jsou diplomatické mise států NATO, protože mají jednotky umístěné v Afghánistánu. Ale vyjádřili nepřátelství vůči Západu z jiných důvodů, než je vojenská „okupace“ jejich země. Dalším důvodem podle Tálibánu je to, že západní země uráží Islám a proroka Mohameda. A ačkoliv často hrozí svými útoky v západních zemích, zatím k nim mimo zónu Afghánistánu nedošlo. (CTC, 2009)

6 Tálibán

Tálibán je pravděpodobně jedna z nejznámějších radikálních náboženských skupin na světě. Jeho přesné vymezení však neexistuje, protože každý stát klasifikuje Tálibán odlišně. (Sullivan, 2007) Například USA Tálibán nemá na seznamu teroristických skupin (U.S. Bureau Of Counterterrorism, 2021), naopak Kanada Tálibán jako teroristickou skupinu definuje (Government of Canada, 2021). Marek Čejka ve své knize – *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu* - Tálibán popisuje jako radikální islámské fundamentalistické hnutí, které vzniklo v Pákistánu během 90. let 20. století a odkud se poté rozšířilo do Afghánistánu. (Čejka, 2007)

Název Tálibán pochází z Perského slova *talib* v množném čísle - *Tálibán*. Slovo *talib* v překladu znamená „hledáč vědění/pravdy“ nebo „student madrasy = islámské školy“. (Crews, a další, 2008)

Tálibán je většinou tvořen etickými Paštuny, kteří představují okolo 40 % celkové populace Afghánistánu. Paštunové vládli v Afghánistánu přes 300 let, ale na začátku 90. let prohráli s dalšími menšími etnickými skupinami v zemi, jelikož se prezidentem stal Tádžik Burhánuddín Rabbání (vláda: 1992–2001/1996). Vítězství Tálibánu oživilo naději, že budou Paštunové zase vládnout. S Tálibánem také přišlo zavádění extrémního výkladu práva Šaría. Tálibán zavřel všechny dívčí školy a ženám bylo zřídka dovoleno odcházet ze svých domovů, dokonce i za nákupy. Zakázal všechny myslitelné druhy zábavy včetně hudby, televize, videa, karet a většinu sportů a her. Tálibánský fundamentalismus byl tak radikální, že se zdálo, že hanobí islámské poselství míru a tolerance a jeho schopnost žít s jinými náboženskými a etnickými skupinami. V budoucnu pak inspirovali novou radikální formu fundamentalismu v Pákistánu a Střední Asii. Formu fundamentalismu, který odmítl dělat kompromisy s tradičními islámskými hodnotami, sociálními strukturami nebo stávajícími státními systémy. (Rashid, 2010)

Za zakladatele Tálibánu je považován Mullah Omar, který se během sovětské invaze prohlásil za mudžahedína a vedl džihád proti Sovětům, kde se zrodila jeho vize a inspirovala ho k vytvoření „skutečného islámského řádu“. Hnutí Tálibán oficiálně objevilo v roce 1994. A během následujících 5 let se z malé skupiny idealistických studentů se základními vojenským tréninkem stala organizace, která ovládala více než

90 % území Afghánistánu. Podařilo se jim téměř se zbavit všech vůdců (warlordů), kteří ovládali a terorizovali zemi – výjimkou byla Masúdova organizace. (Crews, a další, 2008)

Hnutí má unikátní historickou cestu vývoje. Někteří členové byli součástí mudžahedínských skupin bojujících proti Sovětskému režimu, poté vytvořili separátní povstaleckou skupinu (před rokem 1996), která se proměnila v částečně uznanou vládu (1996 až 2001). Byli zbaveni moci a opět začali formovat povstaleckou organizaci proti afghánské vládě a koaličním silám (2001–2020(2021)). (Terpstra, 2020)

6.1 Vznik a vývoj

Od konce 70. let 20. století je Afghánistán zmítán v neustálém konfliktu, který má dopady nejen politické a ekonomické, ale také sociální. Během těchto let se velmoci jako Rusko (SSSR) a USA (s pomocí NATO) snažili upevnit místní nestabilní systém pomocí okupace. Obě okupační síly však museli většinu času čelit povstaleckým organizacím (mudžahedínů), které se uměly rychle přizpůsobit a najít silné a slabé stránky svých protivníků. (Johnson, 2013) V roce 1994 před tím, než se objevil Tálibán, byl Afghánistán v podstatě ve stavu rozpadu. Země byla rozdělena na léna, ovládaná „warlordy“ (vojenskými vůdci/náčelníky). Kteří mezi sebou navzájem bojovali, což vedlo k velkému krveprolití. (Rashid, 2010)

Hnutí Tálibán se začalo formovat už v 80. letech během sovětské okupace, v té době pouze jako mudžahedíni bojující proti sovětům. Tálibán jako takový se objevil až v roce 1994 pod vedením Mullah Omara a byl tvořen převážně mladými studenty. (Abbas, 2014) Jeho vzestup jako vojenské síly byl dlouho součástí diskusí, jejich příznivci tvrdili, že hnutí se vynořilo v Kandaháru za účelem posílení veřejné bezpečnosti a pořádku v reakci na rabování a obtěžování místního obyvatelstva jinými skupinami mudžahedínů. Jejich oponenti považovali Tálibán za výtvar pákistánské tajné služby ISI aby získali nepřímou kontrolu nad Afghánistánem a neomezený přístup do Střední Asie. V každém případě se Tálibán, s pákistánskou diplomatickou a vojenskou podporou a také finanční podporou ze Saúdské Arábie a Spojených arabských emirátů, ukázal jako dominantní vojenská síla, která do roku 1999 postupně získala vládu nad přibližně 85 % Afghánistánu (zbytek země byl ovládán proti-Tálibánskou aliancí pod vedením Ahmada Šáha Masúda). (Tarzi, a další, 2004)

Poprvé o sobě dal výrazně vědět v říjnu roku 1994, kdy převzali vládu nad městem Spin Boldak (v tu dobu vládu nad městem měl mudžahedín Gulbuddín Hekmatyar, který byl ale zaneprázdňený bojem o Kábul), pohraničním městem, kde byli uskladněny zásoby munice a zbraní a které fungovalo jako hraniční přechod pro pašeráky (z a do Pákistánu). (Abbas, 2014) V mezinárodním měřítku pak v listopadu, kdy osvobodili pákistánský konvoj zabavený místní mudžahedínskou skupinou. (Tarzi, a další, 2004) Dva dny na to. 5. listopadu téhož roku se jim podařilo obsadit Kandahár. Souhlas obyvatelstva se jim podařilo získat odzbrojením a zničením tamních kriminálních skupin. Zbořili četná kontrolní stanoviště, která vydírala peníze od obchodníků a cestujících, a zavedla tradiční kmenový kodex sociálního chování, který poskytl uklidnění společnosti traumatizované téměř patnácti lety násilí. V tuto dobu se o nich v západním světě psalo pozitivně. V prosinci obsadili sousední provincie a v lednu 1995 poté obsadili provincii Helmand a pokračovali dále skrze pašunské provincie, kde se k nim přidávali někteří velitelé. (Crews, a další, 2008)

V září 1995 se jim podařilo získat Herát. třetí největší Afghánské město. Tálibán zacházel s Herátem jako s okupovaným městem, zatkl stovky Herátanů, zavřel všechny školy a násilně uplatnil své sociální zákazy a právo šarí'a, a to ještě silněji než v Kandaháru. (Rashid, 2010) Rok na to v září 1996 se Tálibánu podařilo podmanit i hlavní město Kábul a sesadili úřadujícího prezidenta Rabbáního. (Tarzi, a další, 2004) Boj o Kábul netrval dlouho, po převzetí vlády nad Kábulem byli některými dokonce vítáni. Obyčejní obyvatelé byli unaveni neustálými boji mezi mudžahedínskými skupinami, a tudíž souvisejícím nebezpečím. Tálibán jim sliboval, že jejich cílem je obnovit mír a nastolit pořádek, odzbrojit obyvatelstvo, prosazovat právo šarí'a a hájit integritu a islámský charakter Afghánistánu. (Rashid, 2010)

6.2 Vlása a pád

Od svého objevení se na afghánské politické scéně až do dobytí Kábulu. byl Tálibán některými sektory afghánského obyvatelstva vnímán jako prostředek k nastolení pořádku. Tento názor sdílely i některé zahraniční mocnosti, včetně Spojených států, které mlčky uvítaly zajištění Kábulu. Při zajišťování území pod svou kontrolou se však Tálibán ukázal jako další destabilizující skupina bojovníků, jejíž metody zahrnovaly etnický cílený masový vraždění neozbrojených civilistů (v severní a střední části Afghánistánu) i

celkovou blokádu dodávek potravin. (do oblasti Bamiyan). To, co vyvolalo mezinárodní odsouzení Tálibánu, však bylo jejich špatné zacházení se ženami, kterým bylo zakázáno navštěvovat školy, vykonávat zaměstnání, vydávat se mimo domov, pokud nebyli doprovázeni příbuzným mužem a byli léčeni lékaři. Tálibán rovněž omezil zahraniční pracovnice, které pomáhají afghánským ženám. (Tarzi, a další, 2004)

Večer 26. září 1996 Tálibán vtrhnul do Kábulu. Členové vlády se snažili evakuovat a Kábulu se vzdali téměř bez boje, jelikož Tálibánci útočili ze všech světových stran. Členové vlády v čele s Masúdem se uchýlili na severozápad země. Tuto část státu se jim podařilo udržet až do pádu tálibánské vlády. Uprchnout se však nepodařilo bývalému prezidentovi Nadžibulláhovi, jež zajali, mučili, zabili a poté pověsili na prezidentský palác. Jeho poprava byla první brutálním a symbolickým aktem, který Tálibán v Kábulu provedl. Po získání nadvlády nad Kábulem v září 1996 Tálibán prohlásil Afghánistán teokratickým státem, a tak vznikl Islámský emirát Afghánistán. (Rashid, 2010) (Crews, a další, 2008)

Během 24 hodin od zajištění Kábulu začal Tálibán vynucovat nejstriktnější islámský systém na celém světě. Všechny ženy měly zakázáno chodit do práce, i přestože jedna čtvrtina státních zaměstnanců, celý základní vzdělávací systém a mnoho zdravotnicích pozic bylo tvořeno ženami. Dívčí školy a vysoké školy byly uzavřeny ovlivňující tak více než 70 000 žen studentů a byly uloženy přísná pravidla oblékání šat – musely být zakryté od hlavy až k patě. 28. září zaznělo ze stanice Rádio Kábul prohlášení: „Zloději budou mít své ruce a nohy amputované, cizoložníci budou ukamenováni k smrti a ti, kteří užívají alkohol budou zbičováni.“ Televize, video, satelitní antény, hudba a všechny hry včetně šach, fotbal nebo i létání s drakem byly zakázány. Muži si museli nechat narůst vousy, Tálibánští bojovníci hlídkovali na ulicích a zatýkali muže bez vousů. (Rashid, 2010)

Pouze tři země uznaly Tálibán jako oficiální režim v Afghánistánu: Pákistán, Saúdská Arábie a Spojené arabské emiráty. Rabbaniho vláda tedy zůstala po celou dobu oficiálním představitelem Islámského státu Afghánistán, i když už nekontrolovala hlavní město a musela se přesunout na severovýchod země, stále pod kontrolou Masúda a jeho mužů. Masúd reagoval na toto vynucené vyhnanství vytvořením a vedením Severní aliance (volná koalice válečníků a velitelů, kteří proti sobě během 90. let bojovali). (Malejackq, 2020) Tálibán pro vládu v Kábulu sestavil šestičlennou šúru, která byla složena jen z Paštunů. V čele s Mohammedem Rabbanim šúra zahrnovala Mohammeda

Ghause jako ministra zahraničí, Amira Khan Muttaqiho jako ministra informací, Syeda Ghayasuddin Agha, Fazila Mohammeda a Abdula Razaka. (Rashid, 2010)

V roce 1997 dobyli sever země okolo města Mazár-e-Šaríf. Na tomto území se usadil v roce 1996 Usáma bin Ládín, po svém útěku ze Súdánu. Ládín nově vzniklému tálibánskému režimu věnoval milión dolarů v hotovosti, což byla jejich úplně první investice. Al-Káida společně s dalšími zámožnými státy Perského zálivu se stali finanční podporou Tálibánu a nově vzniklé přepravní mafiánské síti. Výsledkem byl multimiliónový business, který hradil tálibánské vojenské operace a produkoval značné příjmy Al-Káidě a extrémistům v Pákistánu. Ti poté financovali náboženské školy napříč Pákistánem a Afghánistánem. Tyto náboženské školy přitahovaly tisíce studentů z celého islámského světa a ovlivňovaly je k militantnosti a globální válce ve prospěch Tálibánu a Al-Káidy. (Crews, a další, 2008)

Na jaře 1997 do Mazáru vjelo 2500 těžce vyzbrojených vojáků Tálibánu v pickupech pod vedením Abdula Razaka. V Mazáru začali odzbrojovat místní Házáry a Uzbeky, zabrali mešity a začali vyhlášovat svůj striktní výklad práva šaría. Což byla cesta do záhuby, ve městě žilo největší možný mix etnik a náboženských skupin, které byli nejliberálnější v zemi. Nejprve se začali bouřit Hazárové a poté i zbytek obyvatel. Za 15 hodin intenzivních bojů bylo v ulicích zmasakrováno asi 600 Tálibánců a více než 1000 bylo zajato na letišti, když se pokoušeli uprchnout. Deset předních politických a vojenských vůdců bylo zabito nebo zajato. Mezi zajatými byli ministr zahraničí Mohammed Ghaus, Abdul Razaq a guvernér centrální banky Ehsanullah. Jejich částečného porážení využil generál Malik, jehož jednotky rychle znovu obsadily čtyři severní provincie, které Tálibán zajal jen o pět dní dříve, a vedly se těžké boje o kontrolu nad dalšími třemi severními provinciemi. S uzavřenými únikovými cestami ze severu tak byly tisíce tálibánských bojovníků a stovky pákistánských studentů zajaty a následně zastřeleny a pohřbeny v hromadných hrobech. Příležitosti využil i Masúd a převzal vládu nad dalšími severními provinciemi a také teritorium okolo Kábulu. Byla to vůbec nejhorší porážka Tálibánu, od té doby, co se před 30 měsíci objevili, aby dobyli zemi. Za deset týdnů bojů v období květen–červenec utrpěli přes 3 000 obětí a asi 3 600 mužů bylo zajato. (Rashid, 2010)

Boj Tálibánu proti jejich opozici (Severní aliance), vedl k velkému počtu ztrát a obětí a také vysokým finančním ztrátám. Ideologické spojenectví s Usámou bin Láidinem

je spojilo také s Al-Káidou, Afghánistán se poté stal jejich ústředím. Tisíce islámských extremistů přicházely do Afghánistánu na vojenský a ideologický výcvik, což vyřešilo jejich problém s počty bojovníků. Dne 7. srpna 1998 vyhodili Bin Ládinovi sympatizanti do vzduchu velvyslanectví USA v Keni a Tanzanii, přičemž zabili 224 lidí a 4500 zranili. To přimělo USA 20. srpna 1998 zahájit raketové útoky na výcvikové tábory Bin Láдина v severovýchodním Afghánistánu. Desítky řízených střel zasáhly šest cílů a zabily přes 20 lidí a dalších 30 zranily. USA tvrdily, že byl přítomen Bin Ládin, ale útoku unikl. Poté co byl v roce 1998 Afghánistán zasažen americkými raketami, bin Ládin přitáhl velké množství pozornosti islámského světa a Al-Káida se ukázala jako mezinárodní fronta pro teroristické aktivity. Tálibán se stal více závislým na vojenské a finanční podpoře Al-Káidy. Do konce roku 2000 Al-Káida přispěla cca 30 až 40 procenty na hlavní vojenské síly Tálibánu. (Rashid, 2010) (Crews, a další, 2008)

Hazárové hráli velkou roli při porážení expanze Tálibánu na jaře 1997. V srpnu následujícího roku jako odplatu za ten minulý, bojovníci Tálibánu obklíčili hazarská vojska u Mazáru a téměř všechny pobili. Přímo v Mazáru poté následoval masakr. Tálibán pokračoval ve vražedném šílenství, jezdili v pick-upech nahoru a dolů po úzkých uličkách Mazáru a stříleli a zabíjeli vše, co se hýbalo – majitele obchodů, tahače vozů, nakupující ženy a děti, a dokonce i kozy a osly. A na rozdíl od všech příkazů Islámu, které vyžadují okamžité pohřby, byla těla ponechána hnit na ulicích. Masakr trval 2 dny, během nichž zabíjeli i jiná etnika – Tádžiky i Paštuny. Tálibán měl za cíl očistit sever od Šíitů. Během několika hodin po dobytí města hlásali z mešit města, že šíité Mazáru měli tři možnosti – konvertovat k sunnitskému islámu, odejít do šíitského Íránu nebo zemřít. Všechny modlitební služby vedené šíity v mešitách byly zakázány. Dle odhadů Ahmeda Rashida bylo v období července a srpna zabito něco mezi 6 000 - 8000 civilistů, včetně ztrát na životech anti-tálibánských jednotek. (Rashid, 2010)

Zanedlouho na to se Tálibánu mále podařilo dostat se do války s Íránem, poté, co na iránském konzulátu v Mazáru postříleli 11 iránských diplomatů, novinářů a důstojníků. Důsledky eskalace byly obrovské: hrozilo nebezpečí války mezi Íránem a Tálibánem, která by mohla zasáhnout i Pákistán; Západní investoři a ropné společnosti si dávali pozor na další investice do národů okolo Kaspického moře bohatých na ropu; vzrostlo nebezpečí šíření islámského fundamentalismu do již ekonomicky zbedačených středoasijských států a vystupňovalo protiamerické cítění v celém regionu. Mezinárodní

frustrace eskalovala a vyvrcholila na začátku prosince 1998, kdy Rada bezpečnosti OSN pohrozila nespecifikovanými sankcemi proti Tálíbánu za ukryvání mezinárodních teroristů, porušování lidských práv, podporu obchodu s drogami a odmítání příměří. (Rashid, 2010)

V mezinárodním měřítku se zvyšovalo nepřátelství vůči rozšiřující se tálíbánské podpoře islámského fundamentalismu a teroristických hnutí z okolních států. Tálíbán hostil extremistické skupiny ze Střední Asie, Íránu, Kašmíru, Číny a Pákistánu, jejichž ozbrojenci bojovali za Tálíbán. (Rashid, 2010)

Obrázek 5: Mapa afghánského území ovládaného Tálíbánem v roce 1998 (zdroj: TOI, *In seven maps: How Tálíbán clawed back territory. (2021)*)

Mezi lety 1998 až 2001 byla velikost území Tálíbánu téměř nezměněna. Masúdova Severní Aliance i nadále odolávala neustálým útokům ze strany Tálíbánu a Al-Káidy, až do 9.9. 2001, kdy sebevražední atentáčníci Al-Káidy vydávající se za novináře

Masúda zavraždili. O dva dny později – 11.9.2001 – členové Al-Káidy zaútočili na Světové obchodní centrum a Pentagon čtyřmi unesenými komerčními letadly. Během útoků bylo zabito okolo 3 tisíc lidí různých národností. Tento teroristický akt přeměnil Afghánistán v aktivní válečnou zónu mezi Al-Káidou a koaličními silami NATO pod vedením USA. (Crews, a další, 2008)

Když vedení Tálibánu po útocích z 11. září odmítlo americké požadavky na vydání Usáma bin Ládina, stalo se na podzim roku 2001 terčem invaze Spojených států. Tálibán se podařilo sesadit, ale bin Ládina se zajmout nepodařilo. Přestože al-Káida ztratila afghánské útočiště, v příštích třech letech prokázala schopnost provádět teroristické útoky v Maroku, Španělsku, Turecku, Indonésii, Keni a Egyptě. (Commins, 2006)

6.3 Po pádu

V reakci na útoky z 11. září 2001 v USA, mezinárodní koaliční síly a jejich afghánští spojenci svrhli tálibánský režim jen pár týdnů po útoku v USA. Přestože se režim Tálibánu rychle zhroutil, hnutí se znovu seskupilo v Pákistánu a znovu se objevilo jako povstání až o několik let později. (Terpstra, 2020) Po pádu Islámského emirátu na konci roku 2001 Tálibán skryl nebo zlikvidoval své zbraně a většina členů se vrátila do svých domovů. Velitelé Tálibánu a další významné osobnosti uprchli do Pákistánu. (Farrell, a další, 2013)

Podle vojenských důstojníků Tálibán ztratil asi 8 000 až 12 000 mužů (20 % z jejich celkové síly), odhadem dvojnásob bylo zraněných a asi 7 000 zajatých. I když byli vážně poškozeni, nebyli poraženi: téměř celá jejich struktura vedení zůstala nedotčena. Mnoho členů Tálibánu se vrátilo ke svým rodinám, které stále žily v uprchlických táborech v provincii Balúčistán; další se vrátili k pákistánským madrasám (školám), ze kterých byli rekrutováni; zatímco výše postavení Tálibánci byly uvítány ISI a provinčními vládami Severozápadní pohraniční provincie a Balúčistánu. (Rashid, 2010)

Tálibán zpočátku uvažoval o začlenění do nového politického systému, ale to se zdálo nemožné vzhledem k americké politice „žádné vyjednávání s teroristy“. Místo toho vrátili ke strategii povstání. Již v dubnu 2002 se v Afghánistánu znovu objevily zprávy

od Tálíbánu ve formě nočních dopisů a letáků, v nichž hnutí vyzývalo obyvatelstvo, aby vzdorovalo nové afghánské vládě a jejím mezinárodním spojencům. (Terpstra, 2020)

Po fázi reorganizace kolem pákistánského města Kvéta se od roku 2003 postupně přestěhovali do venkovských paštunských oblastí, počínaje příhraničními provinciemi Paktika a Zabul, aby se poté mohli posunovat směrem ke středu země a dále na východ. jih. Od roku 2005 se pevně usadili ve dvou velkých provinciích Helmand a Kandahar, které jsou také hlavními centry produkce opia na světě. (Goya, 2015)

Mullah Omar se skrýval v provincii Helmand, v zimě roku 2002 se přesunul do Kvéty. Z vůdců bývalého režimu, vytvořil novou Tálíbánskou shuru (radu) a jmenoval čtyři velitele, aby reorganizovali odpor ve čtyřech jižních provinciích Afghánistánu (Uruzgan, Helmand, Kandahar a Zabul). Těmito osobami byli Obaidullah Akhund – bývalý ministr obrany, Akthar Mohammed Usmani – bývalý šéf armády, Mullah Dadullah – velitel ozbrojeného sboru a bývalý ministr vnitra – Abdul Razaq. Ti poté začali získávat finanční prostředky v Karáčí a Kvétě od příznivců a sympatizantů, zejména od madras Deobandi, a dostalo se jim značné podpory od provinčních vlád vedených JUI (Jamiat Ulema-e-Islam). Kromě toho odcestovali do Perského zálivu a Saúdské Arábie a oživil tam své kontakty, aby získali více arabských darů pro svůj boj proti americkým silám v Afghánistánu. (Rashid, 2010)

Během obnovovací fáze v letech 2003 až 2005-2006 se Tálíbán znovu objevil ve většině oblastí Afghánistánu. V prvních letech struktura přešla z jakoby státní struktury s ministerstvy, podnárodní správy a bezpečnostního aparátu zpět na povstalecké nebo partyzánské hnutí. Postupně se však s rozšiřováním jeho území Tálíbán znovu více zapojoval do správy. (Terpstra, 2020)

V roce 2005 se již objevili silné indikace návratu Tálíbánu do Afghánistánu. Jejich přežití bylo způsobeno nejenom jejich schopností přežít, ale také mezinárodním neúspěchem obnovit Afghánistán a nastolit mír. (Abbas, 2014) Tálíbánci efektivně demonstrovali své nové zbraně, taktiky a zdatnost. Byli doučováni bojovníky Al-Káidy z Iráku, dramaticky zlepšili taktiky přepadení, používání improvizovaných výbušných zařízení a min na silnicích a také taktické použití sebevražedných atentátníků k provádění útoků v městských oblastech a proti jednotkám konvojů. (Rashid, 2010) Čísla mluví sama za sebe, v roce 2005 bylo zaznamenáno 25 sebevražedných útoků, do roku 2006 tento počet vzrostl na 139 a v roce 2007 číslo narostlo na 160. A trend zůstal rostoucí, v roce

2007 jich bylo 160. Mezi roky 2008-2010 se čísla pohybovala mezi 140 – 180 útoky. (Abbas, 2014) (Johnson, 2013)

Afghánský prezident Karzaj opakovaně varoval amerického prezidenta Bushe, že Tálibán představuje rostoucí hrozbu, a ještě větší regionální výzvu než Al-Káida, protože povstání Tálibánu přímo ohrožovalo jeho vládu. Bílý dům však odmítl přijmout jeho argumenty, ignoroval jak hrozbu Tálibánu, tak i potřebu znovu vybudovat Afghánistán. USA nadále zaměřovaly veškeré své vojenské úsilí na pokus o zajištění členů Al-Káidy. (Rashid, 2010)

Od roku 2006 byl vliv Tálibánu, v kmenových oblastech a přerušovaně v mnoha komunitách jižního a východního Afghánistánu, jistý a všudypřítomný. Afghánské zpravodajské zdroje informovaly o existenci několika výcvikových táborů. A do roku 2007 se Tálibán sestával z volné aliance několika druhů lidí – bývalých protisovětských mudžahedínů, paštunských duchovních, paštunských kmenů, arabských a pákistánských islamistů, dokonce i některých úředníků pákistánské vlády – všichni nyní spojeni v mezinárodní síť protizápadních ozbrojenců. Z homogenní paštunské skupiny se tak Tálibán stal seskupení různých sociálních a etnických typů zabývajících se „vyšším cílem“. (Crews, a další, 2008)

V létě 2008 Tálibán expandoval do provincií okolo Kábulu. Následující rok pak na sever a západ, hlavně provincii Kunduz. Tálibán využil rozptýlení USA během prezidentských voleb v roce 2008 a zahájil sebevražedné útoky ve městech a partyzánské útoky velkých jednotek na venkově. Také se pokusil zavraždit prezidenta Karzaje v dubnu 2008, když se účastnil přehlídky v Kábulu. V červnu pak došlo k masovému útoku na věznicí Kandahár, který osvobodil 1100 vězňů, z toho 400 členů Tálibánu. Následující měsíc bylo bombardováno indické velvyslanectví v Kábulu a devět amerických vojáků bylo zabito a 15 zraněno během jednodenních bojů v provincii Kunar – nejvyšší ztráta na bojišti pro americkou armádu od začátku války. V roce 2009 se útoky zintenzivňovali a docházelo k nim po celé zemi. (Rashid, 2010)

V letech 2010 a 2011 stále probíhali střety koaličních vojsk s bojovníky Tálibánu. Tálibán se však dále rozpínal po území, jejich nová politika spočívala v tom, že se rozprostřeli po celém území, aby se ukázalo, že existují všude. 2. května 2011 se podařilo dopadnout Usámu bin Ládina v Pákistánu, což vedlo k oslabení Al-Káidy a jejímu zmizení z afghánského území. (Goya, 2015)

V letech 2011 a 2012 probíhaly první mírová jednání, nejprve mezi Tálibánem a afghánskou vládou, poté i mezi Tálibánem a USA/NATO. Mírová jednání afghánské vlády však byla pozastavena, kvůli zavraždění Burhanuddina Rabáního – bývalého prezidenta a šéfa Mírové rady. V roce 2012 Tálibán oznámil, že si otevírají politickou kancelář v Dohá v hlavním městě Kataru. Právě v Dohá se vedly diskuse mezi americkými diplomaty a Tálibánskou delegací. (Al Jazeera, 2012)

V roce 2013 mluvčí Tálibánu Sohail Shaheen uvedl: „Islámský emirát Afghánistán současně sleduje vojenské i politické možnosti a cíle, které jsou omezeny na Afghánistán.“ Toto prohlášení distancovalo Tálibán od Al-Káidy a jejího globálního džihádu. (Al Jazeera, 2016) Když poté v roce 2014 začalo docházet ke snižování počtu vojáků USA a NATO, na což bojovníci Tálibánu čekali, jakmile snižování začalo, začalo také docházet ke stupňování útoků ze strany Tálibánu. (Washington Post, 2014)

V červenci 2015 afghánská vláda zjistila, že Mullah Omar zemřel v roce 2013 v nemocnici v Pákistánu. Mullah Akhtar Mansour byl jmenován jeho nástupcem, ale byl zabit při leteckém útoku USA v Pákistánu v květnu 2016. Později téhož měsíce se vedení ujal Haibatullah Akhundzada, ačkoli jeho role zůstala do značné míry omezena na politickou a náboženskou sféru. (Britannica, 2021) Od roku 2015 Tálibán opět nabírá na síle a expanduje na další a další území. Na začátku 2016 ovládali více území než kdy předtím (od roku 2001). Nepodařilo se jim však zajmout a udržet města a hlavní města provincií - cíl, který plánovali dosáhnout před touto zimou. (BBC, 2016)

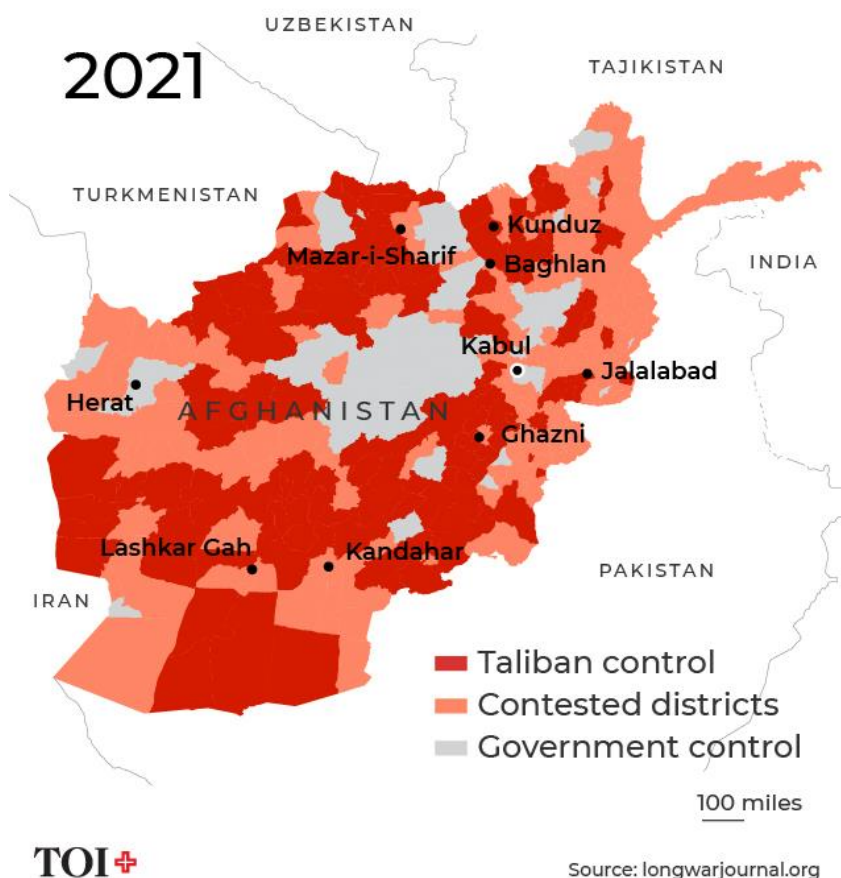
V tomtéž roce afghánská vláda prohlásila, že na území Afghánistánu senechází více jak 7 000 zahraničních militantů. V Afghánistánu bojovalo asi tucet militantních skupin, které mají různé cíle a programy. Několik z nich zpochybnilo nadvládu Tálibánu, ale většina z nich přímo nebo nepřímo afghánský Tálibán podporovala - penězi a / nebo pracovní silou. Mezi tyto skupiny patří např. Hizb-e Islami (HIG), Pákistánský Tálibán, Al-Káida, Unie islámského džihádu nebo Islámský stát. Tálibán s většinou těchto skupin neměl problém, konflikt měl pouze s Islámským státem. Jelikož ISIS zpochybňovalo dominanci Tálibánu. (BBC, 2016)

V roce 2018 započala opětovná jednání mezi Tálibánem a USA za pomoci Saúdské Arábie, Pákistánu a Spojených arabských emirátů, jediných zemí, které mají s oběma stranami diplomatické vztahy. Jednání se hlavně týkala stažení zahraničních jednotek z Afghánistánu. Od roku 2019 byla k jednání přizvána i afghánská vláda.

Dohoda byla nakonec uzavřena 29. února 2020. Tálibán souhlasil, že zahájí jednání s ústřední vládou do 10 dnů od podpisu dohody a zabráni teroristickým skupinám jako Al-Káida a ISIS oterovat v Afghánistánu. USA zase se stažením vojáků ze země do 14 měsíců. (Britannica, 2021)

Po dlouhých 20 letech dojde k symbolickému odchodu posledního vojáka 11.9.2021. Zatím nikdo neví, jak to bude dál, ale odhadují se následující 4 možné scénáře. (Brown, 2021)

- 1) zachování současného zřízení
- 2) dohoda o sdílení moci mezi Tálibánem a afghánskou vládou bez většího krveprolití
- 3) rychlý vojenský vzestup Tálibánu
- 4) zdlouhavá a roztržitá občanská válka

Obrázek 6: Mapa afghánského území ovládaného Tálibánem v roce 2021 (zdroj: TOI, In seven maps: How Tálibán clawed back territory. (2021))

6.4 Opium jako zdroj financí

Z ekonomického hlediska dosáhl Tálíbán významného pokroku ve vývoji toků financování a zvládnání zjevného nesouladu mezi jejich islámskou ideologií a nedovoleným obchodem s drogami. Není pochyb o tom, že opium pohání velkou část jejich financí. (Johnson, 2013)

Mullah Omar zakázal produkci opia i jeho obchodování a označil to jako neislámské. I tehdy velitelé Tálíbánu rozšířili své aktivity související s drogami, od vybírání výpalného a účtování poplatků za ochranu, po provozování rafinérií heroinu a zapojení do únosů a dalších pašeráckých aktivit. (D'Souza, 2016)

V roce 2000 Tálíbán na rok zakázal výrobu opia, následný zákaz způsobil ve světě masivní nárůst cen heroinu a jeho nedostatek. (Abbas, 2014) Po 11. září tedy pěstovali mák pro produkci opia a heroinu pouze někteří farmáři na jihu. Farmáři v zimě 2001-2002 začali znovu vysazovat jediné semeno, které měli – mák. Když se Tálíbán se brzy znovu objevil na jihu, znovu zdanil farmářům jejich úrodou máku. Zároveň ale slíbili, že je budou chránit proti jakýmkoli vládním krokům k jeho vymýcení. (Rashid, 2010)

V roce 2004 - prvním roce úplného povstání Tálíbánu – bylo sklizeno přibližně 4 200 metrických tun opia ve srovnání s 3 600 tunami v předchozím roce, což představuje nárůst o 64 procent. Úřad OSN pro drogy a kriminalitu ve své výroční zprávě odhadl, že opium se nyní pěstuje ve všech 34 provinciích a že na jeho těžbě se podílí 2,3 milionu Afghánců (14 % obyvatel venkova). V době, kdy nebyla k dispozici žádná pracovní místa, nekontrolovatelně rostla chudoba a slíbené peníze ze zahraniční se neuskutečnily, mnoho farmářů nemělo jinou možnost, než zasadit mák a hledat ochranu Tálíbánu. (Rashid, 2010)

Peníze z drog byly všude – podporovaly vzpouru, rozvracely a kazily vládu, policii a soudní systém. A protože se prezident Karzaj nepokusil zastavit rozsáhlé zapojení vyšších politiků a válečných velitelů do obchodu s drogami, drogy podkopaly formální práci rozvojových agentur, protože obchod s opiem poskytoval lepší pracovní místa, příjmy a jistotu, které stát nebyl schopen poskytnout. Drogy také vedly ke zvýšení závislosti a zoufalství mezi lidmi. (Rashid, 2010)

Zisky generované opiem, byly tak vysoké, že bez problému mohly podporovat jejich povstání. Pěstování v Afghánistánu dosáhlo v roce 2013 rekordní úrovně, kdy farmáři sklídili úrodu v hodnotě téměř 1 miliardy dolarů. (Abbas, 2014)

Talibán vydělává peníze z daní uvalených v několika fázích procesu. Od pěstitelů opia se vybírá 10% daň z pěstování. Daně se také vybírají v laboratořích, které přeměňují opium na heroin, a také od obchodníků, kteří pašují nelegální drogy. Odhady ročního podílu Talibánu na nelegální drogové ekonomice se pohybují od 100 milionů do 400 milionů dolarů. Podle americké armády 60 % finančních zdrojů jde právě z narkotik. Mezi další zdroje jejich příjmů patří hlavně finance ze zahraniční, převážně ze států okolo Perského zálivu a Pákistánu. (BBC, 2018)

6.5 Propaganda

Současná propaganda talibánské ideologie je v ostrém kontrastu s původním Talibánem z 90. let, který odporoval používání moderních technologií, médiím a zakazoval většinu sdělovacích prostředků, včetně televize, a propagandu odmítal jako neúčinnou. (D'Souza, 2016)

Al-Káida naučila Talibán, jak zřídit sofistikované sdělovací prostředky, které produkovaly desítky tisíc DVD a inspirativních pásek, které se prodávaly za pár haléřů na bazarech v Pákistánu a Afghánistánu. Talibán nyní používá webové stránky, rozhlasové stanice a e-mail a jejich mluvčí (často sídlící v Kvétě) poskytovali rozhovory novinářům se sídlem v Pákistánu. Jejich oblíbeným propagandistickým nástrojem se stala rozhlasová stanice rádia, kterou bylo možné naložit na osla nebo na zadní část pickupu a nosit/vozit po okolí, aby se vyhnuli odhalení při vysílání zpráv Talibánu. (Rashid, 2010)

Talibán má nyní velice propracovanou propagandu, webové stránky, několik účtů na Twitteru a videoreklamu, která se snaží manipulovat s mezinárodním veřejným míněním, zejména v zemích Severoatlantické aliance (NATO), které přispívají vojáky do koaličních sil. Další prioritou Talibánu je také podněcování celosvětového muslimského veřejného mínění jako zdroje financování, morální podpory a dobrovolníků (D'Souza, 2016)

Sebevražedné útoky, stejně jako většina ostatních akcí, které Talibán převzal, jsou využívány částečně kvůli jejich propagandistickému potenciálu. Konečným „účelem

sebevražedných útoků není terorizovat obyvatelstvo, ale ukázat oddanost a odhodlání Tálibánu v jejich boji“ a vznést otázky ohledně schopnosti vlády chránit průměrné Afghánce. (Johnson, 2013)

6.6 Ideologie

Ideologie označuje soubor doktrín nebo přesvědčení, které odrážejí sociální potřeby a aspirace skupiny a tvoří základ jejího politického, ekonomického nebo jiného systému. Pro Tálibán byl tento soubor doktrín a přesvědčení přísná interpretace práva šarí'a, která zahrnovala místní pašunské tradiční přesvědčení a vizi ztraceného ideálu islámské společnosti. Ideologie byla jedinečná ve svém odvolání na obyvatelstvo znechucené válkou a s velkou touhou po pořádku, zvláště v pašunských oblastech, kde to začalo. První fáze Tálibánu (1994 až 1996) bylo motivováno primárně nábožensky, bez žádné politické strategie. V druhé fázi došlo ke ztrátě etnického a sunnitského základu a záviselo více na jeho příslibu obnovení pořádku ve válkou zničené zemi nebo na obrazu nevyhnutelnosti vytvořeném jeho pokračujícím úspěchu k získání místní podpory. S úspěchem vznikly politické ambice a cíle se posunuly k vytvoření afghánského islámského emirátu sjednoceného podle tálibánského zákona a pořádku. (Sullivan, 2007)

Tálibán zavedl nejstriktnější interpretaci práva Šarí'a, která kdy v muslimském světě byla. Zavřeli dívčí školy a zakázaly ženám pracovat mimo domov, ničili televize, zakázali celou řadu sportovních a rekreačních aktivit a nařídili všem mužům pěstovat dlouhé vousy. (Rashid, 2010) S vývojem společnosti se však museli i oni přizpůsobit. V období 1996–2001 zakázali hudbu, fotografii, televizi a další „inovace“; ale kolem roku 2005 bylo zjištěno, že tyto nástroje využívají ke splnění svých propagandistických cílů. Jejich ideologický náhled však zůstal stejný: chtěli se vrátit do dob práva šarí'a a útlaku. (Abbas, 2014)

Jejich politickou ideologii ovlivnil také jejich vztek vůči vůdcům afghánských mudžahedínů a některým místním ozbrojeným skupinám, které kritizovali za to, že nezřídili ústřední politickou instituci. Prosazovali tak zřízení islámského chalífátu v Afghánistánu. Jejich nejvyšší vůdce Mullah Omar se prohlásil za „velitele věrných“ (Amir al-Muminin) a Tálibán přejmenoval Afghánistán na „Islámský emirát“. Podle této formulace byli všichni obyvatelé povinni dodržovat pravidla emirátu a poslouchat

příkazy Amira al-Muminina. Každý, kdo by to odmítl, by „byl podle šarie nazýván rebelem“ a pro ostatní muslimy „by bylo povinné ho popravit“. Pokud navíc Amir povolal lidi k džihádu, „bylo také povinné, aby všichni kvalifikovaní muslimové plnili jeho rozkaz a zbrojili proti těm, kteří jsou Amirovými nepřáteli“. (Crews, a další, 2008)

Jejich politická ideologie byla také neurčitě zakořeněna v tradiční Deobandi madrase (škole)¹⁶. Ale přestože se někteří vůdci hlásili k deobandské škole jejich náboženským doktrínám chyběl souhlas jakýchkoli významných náboženských vůdců v Afghánistánu nebo v zahraničí. (Crews, a další, 2008)

Interpretace islámu, džihádu a sociální transformace Tálibánem byla v Afghánistánu anomálií, protože vzestup hnutí neodrážel žádný z předních islamistických trendů, které se objevily během protisovětské války. Tálibán nebyl ani radikálními islamisty inspirovanými Ikhwanem (wahhábistické hnutí), ani mystickými súfisty ani tradicionalisty. Nezapadly nikam do islámského spektra idejí a hnutí, která se v Afghánistánu objevila v letech 1979 až 1994. Dalo by se říct, že degenerace a zhroucení legitimacy všech tří trendů (radikálního islamismu, súfismu a tradicionalismu) v dravý boj o moc vytvořil ideologické vakuum, které měl Tálibán zaplnit. Tálibán zastupoval pouze sám sebe a neuznával žádný islám kromě svého vlastního. Sami sebe popisovali jako sunity, kteří následovali hanífovskou formu islámu, ale trvali na tom, že nejsou ani deobandi ani wahhábisté ani jakákoliv jiná náboženská strana. Měli však ideologickou základnu – extrémní formu deobandismu, kterou kázali pákistánské islámské strany v afghánských uprchlických táborech v Pákistánu. Deobandi, odnož sunnitského islámu vycházejícího z Hanífovské školy, má v Afghánistánu svoji historii, ale tálibánská interpretace víry nemá v muslimském světě obdobu. (Rashid, 2010)

Když se Tálibán dostal k moci a nastolil tvrdý režim islámského práva a morálky, který bylo běžné považovat to za projev Wahhábismu. Je také pravda, že vláda Saúdské

¹⁶ Deobandi – je islámské hnutí vycházející ze sunnitského islámu (hlavně z Hanafíjské školy), které vzniklo ve městě Deoband nedaleko Dillí. Během dvacátého století se deobandské školy rozšířily z Indie do Pákistánu a Afghánistánu. Sdíleli oddanost wahhábistů k rituální správnosti, jejich důsledné dodržování právnícké školy v Hanafíjské školy je však jasně odlišovalo od té Hanbalské, ze které vychází wahhábismus. (Commins, 2006) Deobandi si kladlo za cíl vycvičit novou generaci učených muslimů, kteří by oživilí islámské hodnoty na základě intelektuálního učení, duchovních zkušeností, práva šaría a Táriky. Učením svých studentů, jak interpretovat šariú, se zaměřili na harmonizaci klasických šaría textů se současnou realitou. Deobandi zaujímal restriktivní pohled na roli žen, postavilo se proti všem formám hierarchie v muslimské komunitě a odmítlo Šíity – ale Tálibán tuto víru dostat do extrému, který původní hnutí Deobandi nikdy nepoznal. (Rashid, 2010)

Arábie a wahhábistické uskupení poskytly podporu Tálíbanu, avšak afghánští puritáni nepocházeli z Wahhábismu, ale z indického hnutí Deobandi. (Commins, 2006)

Tálíban trvá na tom, že jejich agenda je místní, omezená pouze na Afghánistán. Jejich deklarovaným cílem je osvobodit Afghánistán od „zahraniční okupace“ a úplné a okamžité stažení všech zahraničních sil ze země. (BBC, 2015)

6.6.1 Tálíban a Al-Káida

Ideologie Al-Káidy je hluboce internacionalistická a pokouší se kontextualizovat místní konflikty jako součást širšího globálního boje proti odpadlictví. Ideologie Al-Káidy je ve své podstatě verzí džihádistického salafismu, což je extremistické islámské paradigma popsané Gillesem Kepelem jako „respekt k posvátným textům v jejich nejdoslovnějším znění v kombinaci s absolutní oddanost k džihádu“. Al-Káida je také označována za teroristickou skupinu, která způsobila revoluci ve svých operacích úspěšným využíváním informačních technologií a zejména internetu. V dnešní době není jediná, kdo internet využívá (v dnešní době prakticky každá velká teroristická nebo povstalecká skupina udržuje propracovaný web). Už v roce 2006 existovalo přes 4000 webů, které jim sloužili jako prostředek pro hlásání džihádu. (Rabasa, a další, 2006)

Al-Káida nezavádí žádný formální postup indoktrinace nebo náboru, místo toho se spoléhají na přilákání široké škály dobrovolníků, kteří se připojují z různých důvodů. Rekruti Al-Káidy nesdílejí jednotnou praxi náboženské ani politické mobilizace. Nespojuje je žádný společný kultovní, ideologický, etnický nebo osobní původ, co je často spojuje, je to, že pocházejí ze zámožných rodin. Rekruti Tálíbanu na rozdíl od Al-Káidy často sdílejí společnou historii, etnicitu a původ. Tálíban vznikl jako Paštunské hnutí, mladých, chudých studentů, kteří žili v uprchlických táborech v Pákistánu. Tálíbánské hnutí tak je hluboce zakořeněno ve venkovské, kmenové kultuře, má velmi přísnou perspektivu městské kultury. (Schott, 2012)

Stejně jako Tálíban i Al-Káida je proti šíitská a proti západní. Na rozdíl od Tálíbanu, kde ženy nemají povoleno ani pracovat, Al-Káida dokonce zapojuje ženy do džihádu. Také má své pole působení po celém světě a zaměřuje na útoky na západní cíle přitahující velkou pozornost, kdežto Tálíban se drží ve Střední Asii. Dalším rozdílem je to, že Tálíban má převážně problém se západem pouze na jejich území (mezinárodní

vojska atd), kdežto Al-Káida se zaměřuje hlavně na útoky na západních územích a Západ obviňuje z podpory zkorumpovaných „odpadlických“ arabských režimů. (Glenn, 2015) (Rashid, 2010)

Obě skupiny vznikly v Afghánistánu, jejich cíle jsou ale jiné. Cílem Tálibánu během jejich vlády bylo očistit Afghánistán od „warlordů“ a nastolit pořádek v Afghánistánu, vytvořit fungující vládu pro islámský emirát Afghánistán zakotvenou v právu šaría a získat mezinárodní uznání, i nyní je jejich cíl podobný, a to ustanovit Tálibánem kontrolovanou vládu založenou na právu šaría. Cílem Al-Káidy je udržovat globalizovaný a zdlouhavý boj proti nepřítelům (západní země, odpadlíci od islámu atd), nemá předepsanou vizi a plán pro budoucnost. Namísto toho je džihád přísně individuální povinností, která je spíše etická než politická, jako modlitba. (Schott, 2012)

Závěr

Z dějin Afghánistánu jde vidět, že o území se často vedly mocenské boje, ať už v dávnější historii za Čingischána, nebo 18. století, kdy bylo území státu centrem střetu zájmů Ruského carství a Britského království. Nebo i v nedávné historii, kdy bylo území okupováno Sovětským svazem a USA až do současnosti. Všechny tyto historické události formovaly místní obyvatelstvo. Zakládající členové Tálíbánu byli původně mudžahedíny, bojující proti invazi sovětských vojsk a jejich socialismu. Na rozdíl od většiny ostatních států, kde SSSR provedlo intervenci proti úpadku socialismu, v Afghánistánu narazili na velký odpor, který jim nakonec byl osudným. Z následného politického vakua a bojů mezi jednotlivými kmenovými vůdci vzniklo hnutí Tálibán. Původně studenti, kteří chtěli nastolit zemi opět klid a řád, kteří se zapsali do světové historie nejenom svým extrémním výkladem islámského práva šarí'a, ale i svojí nenávisí vůči USA nebo třeba svým zacházením se ženami.

I přestože Tálibán vznikl z mudžahedínské skupiny bojovníků za džihád, a je spojován s džihádistickou teroristickou organizací Al-Káida, můžeme najít mezi těmito dvěma skupinami hodně odlišností. Tálibán i Al-Káida vycházejí ze sunnitského islámu a zastávají striktní výklad práva šaría, ale na rozdíl od Al-Káidy, Tálibán neinklinuje ke globálnímu džihádu, také jejich cíl a například původ bojovníků je rozdílný. Tálibán je tvořen z velké části etnickými Paštuny, a tak je jejich ideologie ovlivněna paštunskými tradicemi, kdežto Al-Káida je tvořena členy, kteří nemívají žádné společné etnické pozadí.

Podle historie a činů Tálíbánu jde vidět, že džihádismus není v jejich ideologii zakořeněn, jako třeba v Al-Káidě, jde spíše o ortodoxní fundamentalistický proud. Dá se říct, že se jedná o velice specifickou nábožensky orientovanou fundamentalistickou skupinu volně vycházející z Deobandi školy, v některých aspektech velice podobné Wahhábismu, využívající nejstriktnější výklad práva šarí'a. Sami však prohlašují, že nenásledují žádnou ideologii, pouze vlastní islám a vlastní výklad Koránu.

Jak je vidět z předchozích stránek jejich pohled na mnohé se proměnil, například v tom, že v současné době, na rozdíl od vlády v 90. letech, již nemají problém s rádií, televizí a dalšími výdobytky moderní doby. Naopak je využívají pro svoji propagandu. Co však zůstalo stejné je jejich pohled na ženy. Jedná z věcí, za které byl a je Tálibán nejvíce odsuzován, je právě jejich přístup k ženám. Co se týče modernizací, tak kromě

využívání sociálních médií dokonce existuje jejich webová stránka – Islamic Emirate of Afghanistan.

Talibán jako takový není možné označit jako teroristickou organizaci, jelikož každá země jej klasifikuje jinak. Na rozdíl od jiných teroristických organizací jako Al-Káida nebo ISIS, kteří provádějí své útoky po celém světě, je Talibán soustředěn hlavně ve střední Asii – Afghánistán a Pákistán. Zde provádí všemožné útoky na budovy i živé cíle za použití obdobných metod jako výše zmiňované teroristické skupiny. Nepodařilo se mi však najít žádné informace o tom, že by prováděli teroristické útoky například na americkém nebo evropském území. Sami to také tvrdí, že jejich zájem je hlavně o Afghánistán, který se snaží osvobodit od zahraniční okupace a vlivu.

Ačkoliv to po svržení jejich vlády vypadalo, že byli poraženi, již pár let na to se ukázalo, že opak je pravdou. Postupně přebírali zpět vládu nad územím Afghánistánu. Vzhledem k současné situaci, kdy začínají mezinárodní vojska opouštět zemi, můžeme jen hádat, jak se to i nadále bude vyvíjet. Dle nejnovějších zpráv však Talibán opět dostává pod kontrolu další a další afghánská území a je jen otázkou času, kdy se jim podaří dostat pod kontrolu téměř celou zemi, pokud se afghánské vládě nepodaří s Talibánem uzavřít nějakou dohodu.

Bibliografie

- Abbas, Hassan. 2014. *The Tálibán revival : violence and extremism on the Pakistan-Afghanistan frontier*. New Haven : Yale University Press, 2014. ISBN 978-0-300-17884-5.
- Adraoui, Mohamed-Ali. 2019. *Salafism, Jihadism and Radicalisation: Between A Common Doctrinal Heritage and The Logics of Empowerment*. [autor knihy] Serafettin PEKTAS a Johan LEMAN. *Militant Jihadism*. Leuven : Leuven University Press, 2019.
- Al Jazeera. 2020. From the 2001 fall of the Tálibán to 2020 Afghan peace talks. *Al Jazeera*. [Online] 12. Září 2020. <https://www.aljazeera.com/news/2020/9/12/from-the-2001-fall-of-the-Tálibán-to-2020-afghan-peace-talks>.
- . 2012. Tálibán confirms deal to open Qatar office. *Al Jazeera*. [Online] 4. Leden 2012. <https://www.aljazeera.com/news/2012/1/4/Tálibán-confirms-deal-to-open-qatar-office>.
- . 2016. The Tálibán and obstacles to Afghanistan peace talks. *Al Jazeera*. [Online] 25. Únor 2016. <https://www.aljazeera.com/features/2016/2/25/the-Tálibán-and-obstacles-to-afghanistan-peace-talks>.
- . 2021. What we know about the US troop withdrawal from Afghanistan. *Al Jazeera*. [Online] 14. Duben 2021. <https://www.aljazeera.com/news/2021/4/14/what-we-know-about-us-troop-withdrawal-from-afghanistan>.
- Allen, Charles. 2006. *God's terrorists: the Wahhabi cult and the hidden roots of modern Jihad*. Cambridge : Da Capo Press, 2006. ISBN 0-306-81522-2.
- Ashour, Omar. 2009. *The De-Radicalization of Jihadists: Transforming Armed Islamist Movements*. Oxon : Routledge, 2009. ISBN 978-0-415-58834-8.
- Bajoria, Jayshree a Bruno, Greg. 2012. al-Qaeda (a.k.a. al-Qaida, al-Qa'ida). *Council on Foreign Relations*. [Online] 6. červen 2012. <https://www.cfr.org/background/al-qaeda-aka-al-qaida-al-qaida>.
- Barfield, Thomas J. 2010. *Afghanistan: A Cultural and Political History*. Princeton : Princeton University Press, 2010. ISBN 978-0691154411.
- BBC . 2020. Afghan conflict: US and Tálibán sign deal to end 18-year war. *BBC News*. [Online] 29. Únor 2020. <https://www.bbc.com/news/world-asia-51689443>.
- BBC. 2018. Afghanistan: How does the Tálibán make money? *BBC News*. [Online] 22. Prosinec 2018. <https://www.bbc.com/news/world-46554097>.
- . 2020. Afghanistan: Rival leaders Ghani and Abdullah in power-sharing deal. *BBC News*. [Online] 17. Květen 2020. <https://www.bbc.com/news/world-asia-52699158>.
- . 2021. In numbers: Life in Afghanistan after America leaves. *BBC News*. [Online] 2021. <https://www.bbc.com/news/world-asia-57767067>.
- . 2016. Why are the Tálibán resurgent in Afghanistan? *BBC News*. [Online] 5. Leden 2016. <https://www.bbc.com/news/world-asia-35169478>.

- . 2016. Why are the Tálibán resurgent in Afghanistan? *BBC News*. [Online] 5. Leden 2016. <https://www.bbc.com/news/world-asia-35169478>.
- . 2015. Why Tálibán special forces are fighting Islamic State. *BBC News*. [Online] 18. Prosinec 2015. <https://www.bbc.com/news/world-asia-35123748>.
- Ben-Dor, Gabriel a Pedahzur, Ami. 2004. The Uniqueness of Islamic Fundamentalism and the Fourth Wave of International Terrorism. [autor knihy] Ami PEDAHZUR a Leonard WEINBERG. *Religious Fundamentalism and Political Extremism*. místo neznámé : Taylor and Francis, 2004.
- Blanchard, Christopher M. 2008. The Islamic Traditions of Wahhabism and Salafiyya. *Federation of American Scientists*. [Online] 24. Leden 2008. <https://fas.org/sgp/crs/misc/RS21695.pdf>.
- Bonney, Richard. 2004. *Jihad from Qur'an to Bin Laden*. New York : PALGRAVE MACMILLAN, 2004. ISBN 1-4039-3372-3.
- Britannica. 2021. Tálibán. *Britannica*. [Online] 24. Červen 2021. <https://www.britannica.com/topic/Tálibán>.
- Brown University. 2021. Human and budgetary costs - US War in Afghanistan-2001-2021. *Costs of war*. [Online] Duben 2021. <https://watson.brown.edu/costsofwar/figures/2021/human-and-budgetary-costs-date-us-war-afghanistan-2001-2021>.
- Brown, Vanda Felbab. 2021. Afghanistan after American withdrawal: Part 2 — Four scenarios. *Brookings*. [Online] 16. Červen 2021. <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2021/06/16/afghanistan-after-american-withdrawal-part-2-four-scenarios/>.
- BTI. 2020. Afghanistan Country Report. *The BTI Transformation Index*. [Online] 2020. <https://www.bti-project.org/en/reports/country-report-AFG-2020.html>.
- CABADA, Ladislav, ŠANC, David a kolektiv, a. 2011. *Panregiony ve 21. století. Vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-357-5.
- CBS News. 2014. U.S. formally ends the war in Afghanistan. *CBS News*. [Online] 28. Prosinec 2014. <https://www.cbsnews.com/news/america-formally-ends-the-war-in-afghanistan/>.
- CIA. 2021. The world fact book. *cia.gov*. [Online] 25. 1 2021. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/>.
- Commins, David. 2006. *The Wahhabi Mission and Saudi Arabia*. Londýn : I.B.Tauris & Co Ltd, 2006. ISBN 1 84511 080 3.
- Crews, Robert D. a Tarzi, Amin. 2008. *The Tálibán and the Crisis of Afghanistan*. Cambridge, Massachusetts; London, England : Harvard University Press, 2008. ISBN 978-0-674-03224-8.

- CTC. 2009. Are the Afghan Tálíbán Involved in International Terrorism? *Combating Terrorism Center At West Point*. [Online] Září 2009. [https://ctc.usma.edu/are-the-afghan-Tálíbán-involved-in-international-terrorism-3/](https://ctc.usma.edu/are-the-afghan-taliban-involved-in-international-terrorism-3/).
- Čejka, Marek. 2007. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno : Barrister & Principal, 2007. 978-80-87029-19-0.
- D'Souza, Shanthie Mariet. 2016. Tálíbán: The Rebels Who Aspire to be Rulers. *Journal of Asian Security*. 2016, Sv. 3, 20.
- Election Guide. 2004. Election Guide - Afghanistan. *Election Guide - Democracy assistance and elections news*. [Online] IFES, 2004. <https://www.electionguide.org/elections/id/1939/>.
- . 2009. Election Guide - Afghanistan. *Election Guide - Democracy assistance and election news*. [Online] IFES, 2009. <https://www.electionguide.org/elections/id/2115/>.
- . 2014. Election Guide - Afghanistan. *Election Guide - Democracy assistance and election news*. [Online] IFES, 2014. <https://www.electionguide.org/elections/id/2793/>.
- . 2014. Election Guide - Afghanistan. *Election Guide - Democracy assistance and Election news*. [Online] IFES, 2014. <https://www.electionguide.org/elections/id/2316/>.
- Farrell, Theo a Giustozzi, Antonio. 2013. The Tálíbán at war: inside the Helmand insurgency, 2004—2012. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*. 2013, Sv. 3, 89.
- Glenn, Cameron. 2015. Al Qaeda v ISIS: Ideology & Strategy. *Wilson Centre*. [Online] 28. Září 2015. <https://www.wilsoncenter.org/article/al-qaeda-v-isis-ideology-strategy>.
- Government of Canada. 2021. National Security. *Public Safety Canada / Sécurité publique Canada*. [Online] 2021. <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scert/cntr-trrrsm/lstd-ntts/crrnt-lstd-ntts-en.aspx>.
- Goya, Michel. 2015. La guerre en Afghanistan. [autor knihy] Emmanuel HECHT a Pierre SERVENT. *Le siècle de sang : 1914-2014*. Paris : POCKET, 2015.
- Hashmi, Sohail H. 2004. Fundamentalism. [autor knihy] Richard C. MARTIN. *Encyclopedia of Islam*. New York : Macmillan Reference USA, 2004.
- . 2004. Jihad. [autor knihy] Richard C MARTIN. *Encyclopedia of Islam*. New York : Macmillan Reference USA, 2004.
- Heywood, Andrew. 2008. *Politické ideologie*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-137-3.
- Horák, Slavomír. 2005. *Afghánský konflikt*. Praha : Public History, 2005.
- Hynek, Nik, Eichler, Jan a Majerník, Lubomír. 2012. *Konflikt a obnova v Afghánistánu: kontext, prostředí a zájmy*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2012. ISBN 978-80-87558-06-5.

- International, Amnesty. 2019. Afghanistan's refugees: forty years of dispossession. *Amnesty.org*. [Online] 20. Červen 2019. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/06/afghanistan-refugees-forty-years/>.
- Janda, Richard. 2010. *Islám: náboženství, historie a budoucnost*. Brno : Jota, 2010. ISBN 978-80-7217-628-1.
- Johnson, Thomas H. 2013. Tálibán adaptations and innovations. *Small Wars*. 2013, Sv. 24, 1.
- Keddie, Nikki R. 1994. The Revolt of Islam, 1700 to 1993: Comparative Considerations and Relations to Imperialism. *Comparative Studies in Society and History*. 1994, Sv. 36, 3.
- Kienberger, Stefan, a další. 2017. Spatial risk assessment of opium poppy cultivation in Afghanistan: integrating environmental and socio-economic drivers. *tandfonline.com - International Journal of Digital Earth*. [Online] 2017. <https://doi.org/10.1080/17538947.2016.1250828>.
- Kropáček, Luboš. 2015. *Duchovní cesty islámu*. Praha : Nakladatelství Vyšehrad, spol. s. r. o., 2015. ISBN 978-80-7429-598-0.
- . 1996. *Islámský fundamentalismus*. Praha : Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7.
- Malejackq, Romain. 2020. From Rebel to Quasi-State: Governance, Diplomacy and Legitimacy in the Midst of Afghanistan's Wars (1979–2001). [autor knihy] Musa Khan JALALZAI. *Afghanistan : Militias Governance and Their Disputed Leadership (Tálibán, ISIS, US Proxy Militais, Extrajudicial Killings, War Crimes and Enforced Disappearances)*. New Delhi : VIJ Books, 2020.
- Marek, Jan. 2003. *Afghánistán*. Praha : Libri, 2003. ISBN 80-7277-128-0.
- . 2006. *Dějiny Afghánistánu*. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-445-9.
- Mendel, Miloš. 2016. *Dějiny Saudské Arábie*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2016. ISBN 978-80-7422-499-7.
- . 2010. *Džihád*. Brno : Atlantis, 2010. ISBN: 978-80-7108-316-0.
- . 1994. *Islámská výzva, z dějin a současnosti politického islámu*. Brno : Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-088-8.
- . 1995. *Pojmy da wa a džihád v klasickém islám*. Praha : Religio, 1995.
- NATO. 2021. Resolute Support Mission (RSM): Key Facts and Figures. *NATO AND AFGHANISTAN*. [Online] 2021. <https://www.nato.int/cps/en/natolive/107995.htm>.
- NDI. 2010. National Democratic Institute. *National Democratic Institute for international affairs*. [Online] 2010. https://www.ndi.org/sites/default/files/Elections_in_Afghanistan_2009.pdf.

- Ny Times. 2014. After Rancor, Afghans Agree to Share Power. *The New York Times*. [Online] The New York Times Company, 21. Zář 2014. <https://www.nytimes.com/2014/09/22/world/asia/afghan-presidential-election.html>.
- . 2019. U.S. and Tálíbán Make Headway in Talks for Withdrawal From Afghanistan. *New York Times*. [Online] Leden 2019. <https://www.nytimes.com/2019/01/24/world/asia/usa-Tálíbán-afghanistan-deal.html>.
- Petráček, Karel. 1969. *Islám a obraty času*. Praha : Svoboda, 1969.
- Phares, Walid. 2005. *Future Jihad, terrorist strategies against america*. New York : Palgrave Macmillan, 2005. ISBN 1-4039-7074-2.
- Piazza, James A. 2012. The Opium Trade and Patterns of Terrorism in the Provinces of Afghanistan: An Empirical Analysis. *Terrorism and Political Violence*. 2012, Sv. 24:2, DOI: 10.1080/09546553.2011.648680.
- Rabasa, Angel, a další. 2006. *Beyond al-Qaeda: Part 1, The Global Jihadist Movement*. Santa Monica : RAND Corporation, 2006.
- Rashid, Ahmed. 2010. *Tálíbán: Militant Islam, Oil and Fundamentalism in Central Asia*. Londýn : Yale University Press, 2010. ISBN 978-0-300-16368-1.
- Sedgwick, Mark. 2015. Jihadism, Narrow and Wide: The Dangers of Loose Use of an Important Term. *Perspectives on Terrorism*. 2015, ISSN 2334-3745.
- Schott, Josh. 2012. The Differences Between the Tálíbán and Al-Qaeda. *E-International Relations*. [Online] 17. Listopad 2012. <https://www.e-ir.info/2012/11/17/the-differences-between-the-Tálíbán-and-al-qaeda/>.
- Sullivan, Daniel P. 2007. Tinder, Spark, Oxygen, and Fuel: The Mysterious Rise of the Tálíbán. *Journal of Peace Research*. 2007, Sv. 44, 1.
- Tanner, Stephen. 2003. *Afghanistan: A Military History from Alexander the Great to the War Against the Tálíbán*. Philadelphia : Da Capo Press, 2003. ISBN 0-306-81233-9.
- Tarzi, Amin a Mccloud, Kimberly. 2004. Tálíbán. [autor knihy] Richard C. MARTIN. *Encyclopedia of Islam and the Muslim World*. New York : Macmillan Reference USA, 2004.
- Terpstra, Niels. 2020. Rebel Governance, Rebel Legitimacy, and External Intervention: Assessing three Phases of Tálíbán Rule in Afghanistan. [autor knihy] Musa Khan JALALZAI. *Afghanistan : Militias Governance and Their Disputed Leadership (Tálíbán, ISIS, US Proxy Militais, Extrajudicial Killings, War Crimes and Enforced Disappearances)*. New Delhi : VIJ Books, 2020.
- Ťupek, Pavel. 2013. Salafismus na křižovatce: případ Egypta a Tuniska. [autor knihy] Ondřej BERÁNEK. *Arabské revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Praha : Academia, 2013.
- U.S. Bureau Of Counterterrorism. 2021. Foreign Terrorist Organizations. *U.S. Department of State*. [Online] 2021. <https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/>.

- Ungureanu, Daniel. 2011. *Wahhabism, Salafism and the Expansion of Islamic Fundamentalist Ideology*. místo neznámé : University of Iasi, 2011.
- UNODC. 2020. World Drug Report. *United Nations, Office on drugs and crime*. [Online] 2020.
https://wdr.unodc.org/uploads/wdr2020/documents/WDR20_Booklet_3.pdf.
- . 2010. World Drug Report. *United Nations, Office on drugs and crime*. [Online] 2010.
https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/1.2_The_global_heroin_market.pdf.
- Vogelsang, Willem. 2010. *Dějiny Afghánistánu (The Afghans)*. Praha : GRADA, 2010. ISBN 978-80-247-3077-6.
- Washington Post. 2014. The Tálíbán ‘waiting game’ in Afghanistan, mapped by media since 2009. *The Washington Post*. [Online] 30. Července 2014.
<https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2014/07/30/the-Tálíbán-waiting-game-in-afghanistan-mapped-by-media-since-2009/>.
- Zaidi, Syed Manzar Abbas. 2008. The Fundamentalist Distortion of the Islamic Message. *Athena Intelligence Journal*. 3, 2008, Sv. 4.
- Žaloudek, Karel. 2004. *Encyklopedie politiky*. Praha : Libri, 2004. ISBN 80-7277-209-0.

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1: Mapa Afghánistánu (zdroj: Lonely Planet – Map of Afghanistan)</i>	19
<i>Obrázek 2: Graf produkce opia v Afghánistánu po letech (zdroj: World Drug Report (2020) United Nations publication, Sales No. E.20.XI.)</i>	31
<i>Obrázek 3: Pěstování opia v hektarech v Afghánistánu v roce 2007 (podle provincií) (zdroj: United Nations - Office on drugs and crime: UNODC and illicit crop monitoring 2019)</i>	31
<i>Obrázek 4: Pěstování opia v hektarech v Afghánistánu v roce 2019 (podle provincií) (zdroj: United Nations - Office on drugs and crime: UNODC and illicit crop monitoring 2019)</i>	32
<i>Obrázek 5: Mapa afghánského území ovládaného Tálibánem v roce 1998 (zdroj: TOI, In seven maps: How Tálibán clawed back territory. (2021))</i>	40
<i>Obrázek 6: Mapa afghánského území ovládaného Tálibánem v roce 2021 (zdroj: TOI, In seven maps: How Tálibán clawed back territory. (2021))</i>	45

Teze bakalářské práce

Teze závěrečné diplomové práce

Katedra politologie IPS FSV UK

Příjmení,
jméno: **Krátká, Kristina**

Název práce: **Současná podoba hnutí Tálibán a jeho ideologické zázemí**

Vedoucí práce: **Mgr. Jan Charvát, M.A., Ph.D.**

Název
práce v A): **Contemporary Taliban and Its Ideology**

Studijní obor: **Politologie a mezinárodní vztahy (Bc.)**

Semestr zadání: **letní**

Ak. rok podání: **2018/2019**

Předpokládaný termín
dokončení: **LS 2020**

Typ práce: **bakalářská**

Zdůvodnění výběru práce (max 2000 znaků):

Terorismus je v dnešní době stále současně a časté téma, zvláště pokud jde o muslimské (islámské) teroristické skupiny a hnutí jako je Tálibán, ISIS nebo Al-Kaida. Ale i přesto, že lidé mají tendenci vnímat islámský terorismus, jako jednu homogenní skupinu, bývají mezi jednotlivými hnutími a teroristickými skupinami značné rozdíly. Často se stává, že jednotlivé skupiny skupiny stojí proti sobě, nenávidí se a jejich ideologické zázemí se může lišit. Tálibán patří mezi nejstarší a velice specifické hnutí, teroristickou skupinu, která je zakotvená v Afghánském politickém systému. Tálibán operuje dodnes a zatím se ho nikomu nepodařilo úplně zničit. Důvod výběru mé práce je snaha o zjištění odlišností mezi Tálibánem a jinými skupinami.

Předpokládaný cíl (max 1500 znaků):

V práci budou využity historické i současné prameny se zaměřením na analýzu současné podoby a ideologické zázemí teroristické skupiny a hnutí Tálibán.
Výzkumnou otázkou této práce tak tedy bude: Jaké je ideologické zázemí Tálibánu? Je džihádismus zakotvený v Tálibánu stejně jako například v ISIS nebo jde o zastávce ortodoxního islámu, například wahhábismu?
V Islámu existuje více tradic, ke kterým se islámský terorismus může vztahovat. Cílem práce bude tedy identifikovat, ke kterým z nich se právě Tálibán vztahuje.

Metodologie práce (max 1500 znaků):

Jelikož se jedná o analýzu současné podoby, vývoj a ideologické zázemí hnutí Tálibán, za využití historických i současných pramenů, bude tato práce psána jako jednopřípadová studie. V práci bude využita analýza literatury, odborných textů a snaha využít oficiální prameny pocházející přímo z Tálibánu, ale vzhledem k tomu, jak je Tálibán nastaven, moc nepublikují a pokud ano, tak většinou v arabském jazyce. Práce bude zkoumat základy přístupů k terorismu a porovnávat je s přístupy Tálibánu, aby bylo možné odpovědět na otázku, zda se jedná o svěbytnou cestu k islámskému džihádu, nebo spíše o ortodoxní větev islámu.

Základní charakteristika tématu (max 1500 znaků):

Bakalářská práce se bude věnovat hnutí Tálibán, jeho současné podobě, vývoji a ideologii. Práce se bude věnovat jeho současné podobě, tomu, kde a jak v dnešní době působí, jaký a kde má vliv. Dále bude rozvíjet téma ideologického zázemí Tálibánu. Cílem bude zjistit, zda se blíží k džihádismu, stejně jako například Islámský stát, anebo jsou členové tohoto hnutí pouze zastánci ortodoxního islámu, podobně jako v případě wahhábismu, a jestli z něj vychází nebo se od obojího liší a vyvíjí se svým vlastním směrem.

Předpokládaná struktura práce (max 1400 znaků):

1. Úvod
2. Kořeny islámského terorismu
3. Vznik a vývoj Tálibánu
4. Ideologické zázemí
 - 4.1. Džihádismus
 - 4.2. Wahhábismus
5. Závěr

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

- ČEJKA, Marek. Encyklopedie blízkovýchodního terorismu. Vyd. 1. Brno: Barrister, 2007, 223 s. ISBN 978-808-7029-190.
- KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1996, 263 s. ISBN 80-702-1168-7.
- MENDEL, Miloš. Džihád. Praha: Atlantis, 2010.
- NATO REVIEW. Mechanismy terorismu: Je Taliban povstaleckou nebo teroristickou organizací? [online]. 2008a [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: http://www.nato.int/docu/review/2008/04/AP_VIDR/CS/index.htm
- WEISS, Michael; HASSAN, Hassan. Islámský stát - uvnitř armády teroru. Brno: CPress, 2015. ISBN 978-80-264-0883-3.
- MCCANTS, William Faizi. Islámský stát - apokalypsa : jeho historie, strategie a vize zániku světa. Brno: CPress, 2016. 208 s. ISBN 978-80-264-1233-5.
- RASHID, Ahmed: Taliban: Militant Islam, Oil and Fundamentalism in Central Asia', Yale University Press (Duben 2000), ISBN 0-300-08340-8
- SNOW, David A., BYRD, Scott C. Ideology, framing processes, and Islamic terrorist movements.
- MAREK, J., Dějiny Afghánistánu, 2006
- GRIFFITHS, John C. (2001), Afghanistan: A History of Conflict, London: Carlton Books, ISBN 978-1-84222-597-4

Teze odevzdány dne:

 podpis studenta/-ky

Schváleno vedoucím práce dne:

Schváleno garantkou/koordinátorem oboru dne:

 podpis vedoucího práce

 podpis garantky / koordinátora oboru